

Mladina, delovni ljudje in občani Ljubljane so zbrani ob spomeniku revolucije sprejeli protestno izjavo o ravnanju z narodnostnimi manjšinami v Avstriji. Izrazili so svoje ogorčenje ob dejstvu, da se morata enaindvajset let po podpisu avstrijske državne pogodbe slovenska in hrvaška manjšina boriti za svoje osnovne človečanske pravice. Preštevane, s katerim ju hočejo statistično uničiti, pomeni nov udarec nacionalšovinistov-neonacistov, ki jim avstrijske oblasti vse bolj popuščajo. Vsi vemo, je bilo poudarjeno, da sile, ki se skriva jo pod plaščem heimatdiensta, niso nič drugega kot ponoven poskus oživljanja nacizma. Njihovo delovanje pomeni izziv vsej demokratični skupnosti sveta, predvsem pa demokraciji same Avstrije.

V protestnem pismu na zborovanju v Ljubljani je bilo nadalje poudarjeno, da nas še kako prizadene nasilje, ki hoče pokopati osnovno človeško svobščino. Dinamit in grožnje so resničnost, lepe izjave pa slepilo za avstrijsko in svetovno javnost. Naša manjšina dobro ve, kaj se skriva pod ovčjo kožo, zato podpiramo njen boj. Ta boj se ne bo končal s preštevanjem, so zapisali v pro tesnem pismu in tega se zavedajo manjšina, demokratična javnost Avstrije in mi vsi, ki jim stojimo ob strani.

Proti ponovnemu oživljanju nacizma

Uresničevanje prvega dela »manjšinskega paketa«, dveh zakonov, ki ju je vlada spravila skozi parlament 7. julija, je dokazalo polom protimanjšinske politike. Kljub strategiji strahu, s katerim so nemško-nacionalistične sile v zadnjih dveh tednih poskušale ustvarjati ozračje napetosti (sem sodita dva bombna atentata), se vladi in strankam ni posrečilo pregovoriti Slovencev, da bi »resno« sodelovali pri preštevanju.

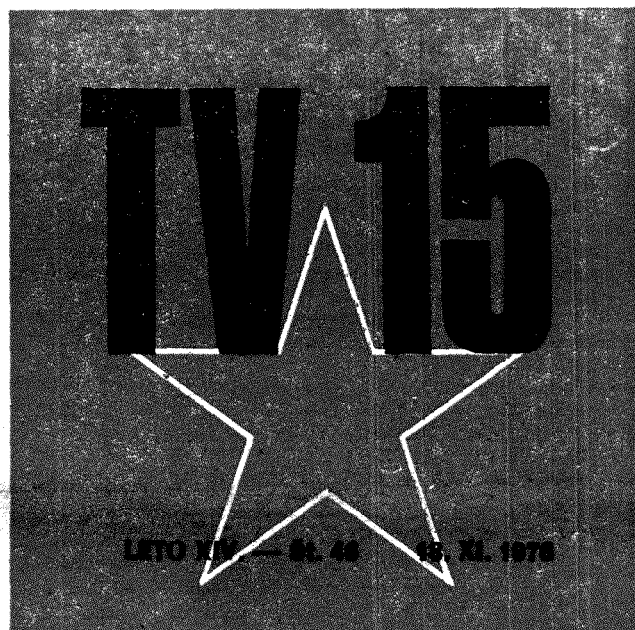
Protestna manifestacija v Celovcu, kjer je skupina Slovencev pred poslopjem koroške deželne vlade demonstrativno sežgala številne popisne lističe, je značilnost vzdušja, ki je vladalo v Avstriji 14. novembra letos. Ze sedaj je jasno, da preštevane ne more dati nobene jasnosti v stvareh, ki so že dobro znane. Podatki o preštevanju bodo dokončno obde-

Karel Gašper Prušnik: »... Toliko je hrupa okoli tega preštevanja, da mnogi zdaj mislijo, da je s preštevanjem vse dobljeno ali pa vse izgubljeno. Pa to ni prav nič res. Takšnih bitk smo mi že mnogo imeli in jih bo še mnogo v prihodnje. Preštevane je pač ena od bitk, ki jih moramo izvojevati — potem pa naprej!«

lani prihodnje leto. V vsakem primeru se je jezikovno preštevane končalo z rezultati, ki so statistično neuporabni, politično pa kar nevarni. Povprečna udeležba na popisu v Avstriji se suče okoli 30 odstotkov. Na Koroškem se je preštevanja udeležilo približno 86 odstotkov upravičencev, na Dunaju pa je oddal listek komaj vsak četrti Dunajčan. Na Koroškem v celoti se od 530 tisoč upravičencev preštevanja ni udeležilo 80 tisoč ljudi. V 36 občinah na dvojezičnem ozemlju se suče odstotek udeležbe med šestdeset in osemdeset. Seveda še ni znano koliko praznih kuvert je bilo oddano in koliko neizpolnenih števnih listkov.

Tiste koroške oblasti in tisti koroški tisk, ki sta v minulih tednih potegnili z nacionalističnimi silami, skušajo iz poraza narediti zmago. Na najrazličnejše načine si prizadevanje prikriči neuspeh preštevanja, neuspeh kot so ga zabeležili tudi na Graškiškem, kjer se je pustilo prešteti le približno 60 odstotkov prebivalcev.

V vsakem primeru, nekaj je bilo in je po štetju še očitneje: celotna farsa s preštevanjem je bila odigrana izključno zaradi Koroške. In tako je dobilo to preštevane še formalno vse značilnosti plebiscita, v katerem naj bi večina prebivalcev Koroške realizirala 7. člen na škodo slovenski manjšini.

Borci pomemben del socialističnih sil

V ospredju razprava o obveščanju

stran 3

Bolnišnica je bila izdana

stran 4

Rojaki v Avstriji branijo tudi nas

stran 6

»A 6030 poroča«

stran 8

Temna senca nad svobodo

stran 9

Skojevci

stran 20

V imenu resnice, v imenu žrtev!

Janka Rozmana iz Žirovnice je Feldner grozovito mučil in ga še isti dan ustrelil

Znano je, da so nešteti zločinci nacifašizma še spretno skriti sem in tja po svetu in seveda tudi v sosednji Avstriji. Takšni kolovodji iz hitlerjanskih vrst in časov imajo večinoma s krvjo, nasiljem in umori umazano vest. Sicer pa danes potuhnjene živijo, so zvesti obiskovalci cerkve, nedolžno mirni upokojenci, dobri in pridni hišni sosedje ter navidezno čisto ugledni ljudje, dobri državljani, nekateri izmed njih so postali celo vplivni poslovni ali politični močje in podobno.

Zal jih roka pravice še ni dosegla, čeprav po mednarodnem pravu in mednarodnih dogovorih zločini niso zastarani!

Naj povem samo en primer.

V Podbrezjah na Gorenjskem je bil med okupacijo komandant nemške žandarmerijske postojanke neki Andreas Feldner, doma s Koroškega... Njegova žena Hilde Feldner je takrat z družino živela v kraju z imenom Holztratten št. 6 na Koroškem. Andreas Feldner je bil srednje visok, leta 1944 star okoli 40 let, ter je mimo določil okupacijskih predpisov in zakonov (že tako uničujočih!) zlorabljal službeni položaj.

Bil je pravi hitlerjanski fanatik in surov nadut žandar iz »hernfolkovske« šole.

Dne 7. julija 1944 je Andreas Feldner v Podbrezjah aretiraj rajonskega monterja Janka Rozmana, doma iz Žirovnice. Rozmana je Feldner grozovito mučil in težko poškodoval ter ga še isti dan usmrtil s streljo. Zato danes — toliko bolj v dne, ko smo priče ponovnemu divljanju nacifašistov v Avstriji — v Podbrezjah med starejšimi, ki se zločinca Feldnerja še spominjajo, kroži domneva, da bi bil po podobnosti žandar Andreas Feldner lahko oče Feldnerju, ki je danes predsednik koroškega Heimatdiensta.

V imenu resnice in v imenu žrtev je prav, da to tudi zapišemo, raziščemo.

ANTON GRAŠIČ,
Polica 11, p. Naklo

Nismo ga pozabili

Cvetje in prižgane svečke v bližini vasi Dobračevo, kjer je pokopanih 28 od 44 padlih borcev, priča, da žrtve niso pozabljene

Na dopis tovarišice Vide Jemec iz Tolmina, ki ste ga objavili med utrinki in odmevi, ZB NOV Novaki pojasnjuje sledeče:

Pokojnega Venceslava Jemca nismo pozabili in ga tudi nikoli ne bomo. Njegovo delo v družbenopolitičnem življenju, kot tudi med vojno, je bilo tako veliko, da nam bo ostal v trajnem spominu kot eden izmed najbolj požrtvovalnih tovarišev, ki je veliko prispeval za našo družbeno ureditev.

Zato kritika zgoraj imenovane tovarišice ni bila umestna, češ da smo se borci v majhnem številu udeležili njegovega pogreba in da ni bilo niti venca.

Pogreba smo se udeležili v veliki večini in s praporom borčevske organizacije. Glede venca pa je bil sklep takšen — sprejelo ga je ZB NOV Novaki še takrat, ko je v njej delal tudi Venceslav Jemec — da venca ne kupujemo, marveč denar darujemo v bolj koristne namene. V tem slučaju smo denar namenili za osnovno šolo v Cerknem, ki je svojevrsten spomenik narodnoosvobodilnemu boju! Zato je ZB Novaki kljub skromni blagajni nakazalo znesek za šolo. Naš govor je morda res bil skromen, a bil je iskren, saj smo se še pri odprtem grobu spomnili njegovega dela in življenja, kot najbolje znamo.

Zakaj je pa izostal pričakovani govor s strani občinskih forumov pa nam ni znano.

ZB NOVAKI

Še o tragediji na Žirovskem vrhu

Namesto venca na grob Venceslava Jemca smo denar namenili za šolo v Cerknem, ki je svojevrsten spomenik narodnoosvobodilnemu boju

Znana tragedija na Žirovskem vrhu v začetku avgusta leta 1943, ki je terjala življenja 44 borcev — 93 jih je bilo ujetih — je takrat globoko odjeknila med našimi ljudmi, Nemci so to prikazovali kot polom našega osvobodilnega gibanja. To je bila ena največjih tragedij na Gorenjskem med drugo svetovno vojno. Nemci so morali biti dobro obveščeni o gibanju Prešernove brigade, ki bi se morala od tam prebiti na Dolenjsko, si-

cer bi ne mogli tako nenadoma napasti nič hudega sluteče in slabo oborožene naše borce.

Je kdo že kaj več raziskoval, kako so Nemci izvedeli, da se na Žirovskem vrhu zbira Prešernova brigada in da so jo lahko obkolili od vseh strani? Je bilo kdaj ugotovljeno, kdo je bil izdajalec oziroma kdo so bili izdajalci, ki so Nemce tako točno obvestili, kje se nahajajo enote te brigade? Prav bi bilo, da bi se tudi o tej tragediji dobilo neko pojasnilo in da bi se oglašil nekdo, ki bi o tem kaj več vedel! Res je, da so minila že dolga leta od tedaj, a ljudje se še vedno vprašujejo, kako je prišlo do izdaje, ker brez le-te bi gotovo ne bilo toliko žrtev. Slišale so se sicer razne govorice, a kje je resnica?

Osemindvajset padlih borcev je pokopanih v bližini vasi Dobračevo ob cesti Skofja Loka—Žiri in tu je vedno opaziti cvetje in prižgane svečke, kar priča, da padli borci niso pozabljeni. Tudi moj brat France je tu izgubil svoje življenje... Tri slabo oborožene borce so Nemci izsledili na robu gozda, nad domačijo posestnika Freliha v naselju Zabrežnik na Žirovskem vrhu, in jih tu zverinsko pokončali.

Zato se še vedno zanimam, kako je do teh pokolov prišlo. Bi mi morda kdo vedel kaj povedati?

SREČKO ŠORLI,
Blejska Dobrava 10,
p. Blejska Dobrava

V razmišljanje

Mladoletnim borcem je treba omogočiti preko borčevske organizacije, da si lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. Veliko nas je, ki smo z vestnim delom in s sposobnostjo postali mojstri, čeprav brez ustrezne izobrazbe. Gotovo bi v mlajših letih napravili ustrezno šolo, če bi nas kdo na to opozoril. Toda takrat smo poznali predvsem delo! Važno je bilo, da si marljivo in vestno opravljali svoje delo in da si bil dober družbenopolitični delavec. Danes nas je veliko, ki smo na takih delovnih mestih že dvajset do trideset let in nam predvsem mlajši delavci z ustreznejšo izobrazbo grozijo, da bomo morali zapustiti ta delovna mesta, ker oni ne bodo čakali do naše upokojitve, to pa je tudi še do osem let. Tudi v vodstvih prihaja do podobnih mnenj in predlogov, naj si končno pridobimo izobrazbo.

Upam, da boste o tem razmišljali in mogoče celo lahko ugodili našim željam.

FRANC KLEMENČIČ

Nekaj misli ob podražitvi

Vaši oziroma naši časniki so pravzaprav zastoj

Ko sem bral vaš zapis, s katerim se obračate k svojim naročnikom ob podražitvi naročnine, sem se takoj vsedel za mizo in vam napisal tole pismo.

Moram vam povedati, da je v Sloveniji veliko borcev, ki imamo primerno pokojnino, pa sem prepričan, da veliko njih ni naročenih na TV 15. Saj naročnina 140 dinarjev na leto ni noben denar. Borčevski časnik bi moral stati veliko več kot 140 dinarjev. Je nekaterim našim borcem več za denar kot za časnik?

Da vam prikažem, da so vaši oziroma naši časopisi pravzaprav zastoj, vam bom povedal tole:

Jaz vsake tri mesece plačam Delo in ITD 225 dinarjev, za Ljubljanski dnevnik in Nedeljski dnevnik plačam prav tako vsake tri mesece 165 dinarjev. Poleg tega sem naročen tudi na Našo obrambo, ki prav tako tudi ni draga.

Lep tovariški pozdrav!

ANDREJ PEGAN
Kopriva 5
p. Dutovlje

TV-15 VAŠ TOVARIŠ

Dan za dnem hitiš mimo množice znanih in nezanih obrazov, se kdaj pa kdaj ustaviš za hip ob pozdravu, in zamenjaš nekaj besed in že te čas priganja naprej, naprej! Pa vendarle...

Srečala sem znanca iz svoje bližnje okolice. Tokrat ni bilo več naglice v meni. Ni me več zanimalo, če se bom vrnila domov petnajst ali trideset minut kasneje kot običajno. Nič kaj prijazno me ni ogovoril, čeprav sem opazila, da se je namenoma ustavil. Hotel je govoriti. Pozorno sem ga poslušala. Prepričeval me je, kako nespametna zamisel je glasovanje za drugi samoprispevek. Bil je poln dvomov in pomislekov.

Znancu sem odgovorila že takrat, na cesti. Pa sem morala prijeti za pero in mu še enkrat javno odgovoriti. Rada bi ga opozorila, da so njegovi dvomi popolnoma neutemeljeni, in da je predvsem premalo odločno potrkal na svojo vest. Do-

Je naša notranjost osiromašena?

bro vem, kako spretni smo takrat, kadar zahtevamo svoje pravice in kako zelo se znamo potruditi, da jih tudi dosežemo.

V teh trenutkih pa tudi naša skupnost pričakuje od nas le delček tiste zavesti, ki bi potrdila, da pripadamo drug k drugemu in da sta naše življenje in obstoj zagotovljena le v enotni, trdni

in solidarni družbi. Skromen odstotek prispevka ne bo nikogar pahnil v bedo in pomanjkanje. Dokler bo v naši družbi dovolj visoka osebna raven, dokler bo dovolj kruha (žal preveč tudi v smetnjakih), dokler bo sleherni občan preskrbljen, ni opravičila za dvome in oklevanja.

Namesto znanca sem sama sklonila glavo, namesto njega me je globoko v notranjosti zaskrbelo vest. Pomislila sem na obdobje narodnoosvobodilnega boja. Kdaj neki se je v tistih letih v nas porajal dvom...? Čas narodnoosvobodilnega boja in povojno obdobje je zahtevalo od nas vse drugačno odpovedovanje. Ničesar nismo zahtevali — ne plačila, ne nagrad, tudi kruha ne več, kot smo ga lahko dobili v tistih časih.

Pa menda le ne bo držalo, da boljše življenje osiromaši človekovo notranjost.

JOŽICA ZORAJA

Pa tudi sicer je bilo v središču pozornosti 13. seja predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, kot tudi živahne razprave, poročilo o delu in programu ZZB NOV Slovenije za leto 1977, s posebnim poudarkom na razvijanju in negovanju revolucionarnih tradicij.

● POMEMBNA NALOGA: UTRJEVANJE SKUPNE VRSTE SOCIALISTIČNIH SIL

Ob tem je potrebno povedati, da so borci že v začetku letošnjega leta sprejeli obširni srednjeročni program, ki jim nalaga reševanje določenih samoupravnih nalog in uresničevanje interesov delovnih ljudi v skupni vrsti socialističnih sil in pa to, da je bilo od tedaj pa do danes, kljub kratkemu obdobju, del teh nalog že tudi uresničenih. Tako so rezultati zadovoljivi pri uresničevanju delegatskih odnosov, prizadevanja borčevske organizacije pa so rodila sadove tudi pri podružbljanju za borčevsko organizacijo specifičnih zadev, od socialno-zdravstvenih problemov do razvijanja in negovanja revolucionarnih tradicij.

»Tako izpolnjujemo vsebino družbenopolitične vizije samoupravnega socializma,« je zapisano v poročilu. »Pri tem moramo vsekakor premagovati nešteto težav; težave so danes in bodo še jutri in zato je najvažnejše, da smo odločno odločeni spremeni. njati stvari na način, o katerem smo se dogovorili in sporazumeli.«

Seveda pa je, kar je v poročilu še posebno poudarjeno, za preteklo obdobje družbenopolitičnega delovanja ZZB NOV Slovenije bistvenega pomena utrjevanje skupne vrste socialističnih sil, saj »bomo z uresničevanjem te naloge in ob doslednem spoštovanju delegatskih odnosov do metode dela, zgradili dovolj trdno politično organizacijsko platformo, ki bo kos vsem silam, ki tako ali drugače nasprotujejo naši družbeni ureditvi.«

Ustvaritev skupne vrste socialističnih sil pa pomeni za borce tudi pravočasno in ustrezno prenašanje tradicij, njihovo podružbljanje in ne nazadnje human odnos do borcev, ki so iz upravičenih vzrokov zapustili aktivne vrste. Še enkrat: čeprav je vzpostavitev skupne vrste socialističnih sil predvsem naloga zveze komunistov, lahko borci marsikje, še posebno v krajevnih skupnostih, kjer so najbolj prisotni, sedanje stanje spreminjajo. Enotnost in bratstvo, pogojeno s skupnimi pridobitvami, je in mora ostati značilna črta skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti. Borci to vedo bolj kot povojne generacije in zato je prav, »da se potrudimo pri vzgoji solidarnostnega duha, ki je napogrešljivi sestavni del samoupravnega socializma in gospodarski temelj naše enotnosti in bratstva.«

To je bilo nekaj značilnih misli iz uvodnega dela poročila o delu in programu

Borci – pomembni del socialističnih sil

»Vsako izdvajanje naše dejavnosti iz skupne vrste socialističnih sil bi trgalo pomemben del te celote in bi ne bilo resnična podoba našega dela in naših prizadevanj.« je bila ena izmed osrednjih misli, s katerimi je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf predstavil dnevni red trinajste seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila v mali sejni dvorani izvršnega sveta skupščine SR Slovenije.

ZZB NOV Slovenije za leto 1977, ki je vsebovalo še naslednje priloge: »Informacija o delovanju aktivov borcev v organizacijah združenega dela«, »Obisk delegacije ANPI iz Furlanije in Julijske krajine« (to sodelovanje je posebno živahno v zadnjem času!), »Urejanje grobišč in grobov jugoslovanskih borcev v tržaški, goriški in videmski pokrajini« ter »Podpora boju naše narodnostne manjšine v Avstriji«.

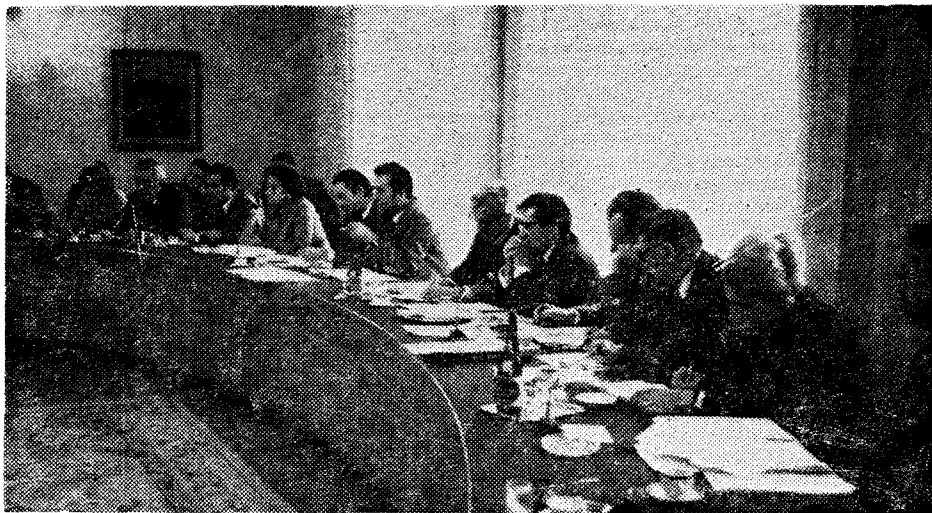
Posebno zanimiva je bila razprava v zvezi s slednjo informacijo.

● POMOČ KOROŠKIM SLOVENCEM V PRIHODNJE ŠE KVALITETNEJŠA, TRAJNEJŠA IN NAČRTNEJŠA

Tako je inž. Pavle Zaucer, predsednik sveta za razvijanje in negovanje revolucionarnih tradicij pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije kot nekdanji koroški partizan povedal, da je ZZB NOV Slovenija kot organizacija borcev proti fašizmu

in nacizmu, ves čas spremljala dogajanja na Koroškem in dajala boju koroških Slovencev za njihove osnovne pravice, ki jim gredo kot narodnostni manjšini iz državne pogodbe, vso moralno pomoč in odlično podpro.

»Štirinajsti november 1976 pa ne pomeni za slovenski življenj na Koroškem nikakršne prelomnice,« je poudaril tovariš Zaucer. »Prelomnici za Koroško sta pomenila predvsem narodnoosvobodilni boj in pa leto 1970, to je prihod mladih generacij, ki grade svoja stališča na tradicijah in izkušnjah revolucije in ki so prinesla v organizacije koroških Slovencev v Avstriji poleta in mladostne svežine. Dogajanja, ki smo jim zdaj priče, so sicer pomembna, spremeniti pa ne morejo ničesar. Slovenci bodo ostali Slovenci tudi po štirinajstem novembru! In tudi ZZB NOV Slovenije, kot organizacija, da ponovim, proti fašizmu in nacizmu, bo še naprej pomagala koroškim Slovencem in vsem demokratič-

Zabeleženo na 13. seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

nim silam v Avstriji v tem boju za dosledno in pravično ureditev manjšinskega vprašanja, samo da bo naše delo v prihodnje še kvalitetnejše, trajnejše in še bolj načrtno.«

Slišali smo tudi, da se bosta tako Zveza slovenskih izseljencev v Avstriji kot Zveza koroških partizanov še vidneje vključevali v protifašistične organizacije na Koroškem in pa, da je zvezni izvršni svet imenoval komisijo, ki bo prevzela skrb nad partizanskimi grobišči na Koroškem, kar pomeni velik prispevek na področju pomoči slovenskim Korošcem in seveda protifašističnega boja, je ob koncu dejal inž. Pavle Zaucer.

● ŠE NEKAJ MISLI IZ NADALJNJE RAZPRAVE

Iz razprave, ki je sledila, je potrebno zabeležiti tudi misel, da se vendarle zavzame stališče do tako imenovanih ukradenih otrok — te za Slovenijo posebne kategorije borcev — saj gre za zavestne akcije in zavesten prispevek narodnoosvobodilnemu boju, kar pa ni razvidno niti iz poročila niti iz problematike! In pa, da je bil podprt tudi predlog, da se ustanovi »sklad TV 15« (gre za družbeno dogovarjanje med občinskimi odbori ZZB NOV Slovenije in skladi) ali z drugimi besedami prispevek občinskih odborov ZZB NOV oziroma denarno pomoč borčevskemu glasilu, ki naj bi mimo sistemskih rešitev tega perečega vprašanja — o tem bo govora na tiskovnem svetu pri republiški konferenci SZDL še v letošnjem letu!) ter predračuna republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, bil eden izmed denarnih virov, ki bo omogočil opravljanje tako pomembnega poslanstva, kakršnega opravlja TV 15.

★

V drugi točki dnevnega reda 13. seje predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je bilo govora o delu koordinacijskega odbora SZDL Slovenije za pomoč žrtvam imperialistične agresije in narodnoosvobodilnim gibanjem ter reševanju problemov na fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Živahnejša razprava se je razvila, ko je bilo govora o socialno-zdravstveni problematiki oziroma točneje o postopku za dokazovanje udeležbe v narodnoosvobodilnem boju za uveljavljanje dvojne dobe s pričami glede na novelirani temeljni zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Ugotovljeno je bilo, da dokazovanje dobe poteka po načrtih, da pa je to sila težavno delo in pomembna naloga, postavljena pred borčevske organizacije. »Veliko naših ljudi je po krivici ostalo brez pravic in naša dolžnost je, da to uredimo z vso družbenopolitično odgovornostjo!«, je ob koncu poudaril Janko Rudolf, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Zabeležila:

MILENA STRAJNAR

S SEJE PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA ZZB NOV JUGOSLAVIJE

V ospredju: razprava o obveščanju

Pravica do obveščenosti je ena od osnovnih pravic delovnih ljudi, od katere je odvisno uspešno uresničevanje njihove samoupravljalne funkcije, je bilo med drugim poudarjeno v gradivu, ki ga je za to sejo pripravil sekretariat predsedstva. To reji obveščanja ne moremo ločevati od samoupravnih odnosov! Nasprotno, obveščanje postaja del samoupravnih proizvodnih odnosov in vsega političnega sistema, v katerem delovni ljudje — samoupravno organizirani v osnovnih organizacijah združenega dela in mestnih skupnostih ter povezani v druge skupnosti in organizacije — prevzemajo odločilno vlogo in procesu odločanja, dogovarjanja in samosporazumevanja.

Ugotovljeno je bilo, da se je treba v smislu nadaljnjega razvoja in izboljšanja informativne dejavnosti v naši družbi, organizacijah ZZB NOV in vodstvih ZZB NOV, čim bolj vsestransko zavzemati za dosledno uresničevanje sprejetih političnih stališč in s tem prispevati k hitrejšemu obvladovanju preprek, odporov in zaostajanja v razvoju informativne dejavnosti. Izhajajoč iz tega, da ima obveščanje vse večji pomen za mobilizacijo članstva in organizacij ZZB NOV v pravočasnem začenjanju ukrepov, organiziranju in vodenju akcij v reševanju družbenopolitičnih nalog se pojavlja potreba, da se v prihodnje posveti še večja pozornost nadaljnjemu razvoju sistema obveščanja v borčevski organizaciji. Zato je potrebno, da se ugotovijo naloge in natančneje določijo obveznosti vseh dejavnikov na vseh ravneh za čim boljše izmenjavo informacij znotraj borčevske or-

Na enajsti seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki jo je vodil tovariš Vlado Strugar, je bila v ospredju razprava o obveščanju kot pomembnem elementu v skrbi za večjo družbeno in politično aktivnost organizacije in članstva ZZB NOV v okviru splošno znanih stališč in mnogih razprav o obveščanju, ki so se med letom vodile v Zvezi komunistov. Tudi ob tej priložnosti je bilo potrjeno, da dokumenti 10. kongresa ZKJ, kot tudi odredbe nove ustave, nedvoumno opredeljujejo obveščanje kot enega osnovnih vprašanj nadaljnjega razvoja samoupravnih delegatskih odnosov. Osnovni smisel in cilj vse te dejavnosti pa je usposabljanje delovnih ljudi in državljanov, da objektivno spoznavajo našo samoupravno prakso in da še uspešneje razrešujejo družbene probleme. To so bila izhodišča enajste seje zveznega predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki jo je odprl general armije in predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj.

organizacije, kot tudi obveščanje javnosti o njenih aktivnostih.

NEKAJ MISLI IZ RAZPRAVE

»Vprašanje obveščanja moramo postaviti ne samo v okviru naših organizacij, marveč kot potrebo pravilnega obveščanja javnosti v pogledih, ocenah in dejavnosti borcev in borčevskih organizacij, s pomočjo neposredne, žive besede, stikov in drugih sredstev obveščanja.« je poudaril Milorad Vukadinović, član predsedstva ZZB NOV. »Ne more nam biti vseeno, ali bo dejavnost borčevske organizacije predstavljena samo s stališča reševanja socialnoekonomskih pravic, ki še vedno obstajajo, ali tudi kot pomembna politična moč v naši družbi!«

Niko Mihaljević je poudaril, da glasila ZZB NOV uresničujejo pravilo obveščanja borčevskega članstva kot tudi delovnih ljudi in državljanov o vseh vprašanjih, za

reševanja katerih se borčevska organizacija in družbena skupnost v celoti zavzema — ter hkrati opozoril, da drugi tisk na svojih straneh še vedno premalo uveljavlja vlogo, interese in prispevek, ki ga ZZB NOV daje v družbenopolitičnem in ekonomskem življenju naše skupnosti.

Tovariš Iko Mirković je dejal, da je vrednost obveščanja javnosti, pa tudi borčevskega članstva v veliki meri napredovalo po 10. kongresu ZKJ in 7. kongresu ZZB NOV Jugoslavije. Glede na pomen, ki ga ima uspešno obveščanje, pa je potrebno v prihodnje zagotoviti še popolnejši prenos informacij od borčevskih vodstev do organizacij in združenj, kakor tudi od baze do foruma. Prav tako je potrebno zagotoviti pogoje za stalno izmenjavo informacij med družbenopolitičnimi organizacijami.

»Obveščanje je sestavni in pomembni del konkretne idejnopolitične dejavnosti

vsake, pa tudi naše organizacije,« je dejal generalpodpolkovnik Momčilo Dugalić.

Miloš Nikolčin pa je poudaril, da imamo še vedno premalo izdelan sistem obveščanja. To ne velja toliko za borčevska, marveč za druga politična glasila, ki posvečajo več pozornosti temam o narodnoosvobodilnem boju, mnogo manj pa politični aktivnosti ZZB NOV, kar je povsem nesprejemljivo glede na poudarjeno vlogo te organizacije v skupni vrsti socialističnih sil.

★

Predsedstvo je na svoji sedmi seji spregovorilo tudi o pripravah na ponovno dokazovanje borčevske dobe. Pozitivno je ocenilo dosedanja prizadevanja na tem področju, hkrati pa opozorilo na veliko odgovornost organizacij ZZB NOV, ki imajo v reševanju teh vprašanj odločujočo besedo, kar je Kosta Nadj še posebno poudaril. »Izjave prič so lahko samo osnova za ugotavljanje pravic do priznanja borčevske dobe, toda šele potem, ko jih potrdijo borčevske organizacije,« je poudaril predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Govora je bilo tudi o časovnem usklajevanju republiških in pokrajinskih skupščin in v skladu s pripravami na 8. kongres ZZB NOV Jugoslavije, ki bo leta 1978, sprejeta naslednja odločitev: rok za skupščine je dva meseca pred kongresom, začenjajo pa naj se decembra 1977 — ter sprejet sklep (kot tudi načrt knjižnice), da bodo vsi jugoslovanski borci dobili enotne članske knjižice ZZB NOV.

»PO »CETRTEM JULIJU«

ZA 40 RANJENCEV

Gradnja je trajala približno dva tedna in tako smo se vselili okrog 10. marca. Prišli smo iz dotedanje postojanke nad Bizjaki. V novi bolnišnici smo zgradili barako za približno 40 ranjencev, druga manjša, prekrita z vagonskim platnom, pa je služila za kuhinjo. Razen tega smo imeli tudi šotor za osebje. Bolnišnico smo imenovali SVPB »Svoboda«. Bila je dobro organizirana, oskrba s sanitetnim materialom in živili pa zadovoljiva. Bili smo tudi bolj zavarovani kot prej. Imeli smo več stražarjev, oboroženi smo bili s puškami, strojnico in brzostrelko, stražarji pa so imeli točno določena mesta za primer sovražnikovega napada.

Takrat je bilo v bolnišnici približno 30 ranjencev. Pet jih je bilo nepokretnih, pet huje, drugi pa so bili laže ranjeni. Ekonomat in javka sta bila še vedno v Močilah. Od tam smo ponoči z zavezanimi očmi transportirali ranjence v bolnišnico. Tudi hrano in zdravila smo prinašali le ponoči. Sicer pa je bila morala na visoki ravni. Redno smo dobivali časopise in imeli politične ure. Skratka, bili smo na tekočem o vseh dogodkih na frontah.

VOLGA GRE NA POT

Takrat je na terenu okrog nas vladalo nekakšno zatišje. Boja v neposredni bližini ni bilo. Zato sem lahko začel izvrševati nalogo, ki sem jo dobil od sanitetnega referenta korpusa. Priljubljen sem vse potrebno za evakuacijo ranjencev iz Robedišča nad Breginjem. To je bil pravzaprav dislocirani oddelek SVPB »Svoboda«. Pot in vse, kar je bilo v zvezi z evakuacijo,

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Bolnišnica je bila izdana

Bolnišnice na zahodnem bregu Soče, v predelu Brda — Tolminsko, so se morale zelo pogosto seliti iz kraja v kraj, ker je bil ta teren gosteje naseljen, razen tega pa so potekale med vasmi na tem koncu dokaj dobre poti. Sicer pa tudi konfiguracija terena ni bila najbolj primerna za nastanitev sanitetne postojanke.

Tako smo v prvi polovici 1944 začeli graditi novo postojanko nad Jurmani, v bližini Vogrinov in vasi Kuščarji. Bila je kakih petsto, šesto metrov vstran od ceste na nekoliko težje dostopnem terenu, obraslem z drevjem in grmičevjem. Lagodnejši, glavni dostop, je bil le z ene strani, sicer pa si še moral z drugih strani spuščati po precej strmih in skalnatih pobočjih.

spala ob glavni baraki, da jo je ponoči zbujal nek pes. Tudi stražarji so ga opazili in ga odganjali. To nas je začelo še bolj vznemirjati, saj se do tedaj še nobena žival ni priklatila k nam. Imel sem slutnjo, da nekaj ni v redu.

UKANA ZA PET MINUT, A TO JE DOVOLJ

Odpor bi bil zaman, zato sem se poslužil zvijače. Glasno sem ukazal: »Bataljon na položaj!«. Priprava za napad!«.

Se danes ne vem, zakaj Nemci niso takoj odgovorili z ognjem. Videl in slišal sem, kako se umikajo in iščejo zaklone. Morda so mislili, da smo jih zvabili v zasedo. Nas pa je bilo zelo malo, še posebej zato, ker je nekaj tovarišev šlo po hrano in nove ranjence na javko.

Medtem ko so Nemci iskali kritja, smo mi hitro evakuirali bolnišnico. Umik je potekal naglo in brez hrupa. Večina ranjencev se je umikala sama, oziroma si je pomagala med seboj, drugim pa je pomagalo osebje, kolikor ga je bilo. V bolnišnici je ostalo še pet tovarišev. Trije od teh so bili še toliko pri močeh, da bi se s pomočjo drugih sami rešili. Toda verjetno jih je napad zmedel in so obstali v baraki. Hoteli smo jih rešiti, a zatišje je trajalo le nekaj minut. Takrat so Nemci najbrž že spoznali, da smo jih ukanili in da našega napada ne bo. Nenadoma se je po nas vsul ogenj s treh strani. Streljali so tudi naravnost na vrata barake, tako da je bilo nemogoče rešiti preostale tovariše. Zato sem ukazal umik. Med zadnjimi sem tudi sam zapustil postojanko. Bil sem bos, niti čevljev nisem utegnil vzeti s seboj. Čeprav so okrog mene švigale svinčenke

in kamniti okruški, sem uspel iz tega meteža priti brez praske.

BEG PO POSOČJU

Toda naš položaj je bil še vedno težak. Ranjenci so se s težavo vlekli po pobočju. Pomagali so drug druge, vsem skupaj pa bolniško osebje. Vsi so dali vse od sebe. Videl sem, kako se neki Rus — rekli smo mu »Kazak« — ki je bil ranjen v koleno in je hodil s palico, pred menoj umika proti debelemu drevesu. Ko je zaslišal korake za seboj, se je obrnil, dvignil palico kot puško in kričnil: »Stoj, strelijam!« Meril je vame, misleč, da sem Nemec. Ko sem se mu oglašil, sva se oba nasmejala. Prijel sem ga pod roko in počasi sva se pomikala čez vrh, prekoračila cesto in se po jarku oziroma manjšem potočku umikala proti Mlinu. Pod nama v dolini, kjer je bila baraka, je še vedno pokalo.

Pozneje sem izvedel, da so se Nemci, preden so nas napadli, ustavili v zaselku Kuščarji. Ljudem so rekli, da gredo iskat bolnišnico in da bodo spustili vse, razen zdravnika, komandanta bataljona in komisarja (tudi ta je bil med ranjenci). No, njihov naklep se ni uresničil. Večina se je rešila. Tri ujele tovariše, dva Rusa in enega Hrvata, so pobili. Njihova trupla so zgorela v postojanki. Dva Slovence, ki sta imela prezeble noge, pa so odpeljali v goriško bolnišnico in ju pozneje izpustili. Barake pa so izropali in zažgali.

IZDAL VSE, KAR JE VEDEL

Od terencev sem tudi izvedel, da je bil Volga na Livku opozorjen na nemško nevarnost, pa je šel kljub temu naprej. Verjetno se je hotel predati Nemcem in je najbrž iskal le priložnost, kako zapustiti našo enoto. Razen bolnišnice je izdal še dve družini iz Robedišča, ki bi ga morale peljati v postojanko. Izdal je tudi ranjence v Robedišču, kjer so padli trije borci in bolničarka Valerija. Razen tega je izdal tudi terenski odbor v Rušah.

Takšna je bila torej tragična bilanca izdaje človeka, ki si je znal pridobiti zaupanje, da ga je potem obrnil v prid okupatorju. Še zdaj ne vem, če je Volga ves čas hlinil vdanost ali pa se je v zadnjem času zgodilo kaj posebnega, da je postal izdajalec.

Z ranjenci in osebjem sem se umaknil najprej v Senike, na pobočje hriba z desne strani Idrijce, kjer pa smo bili le nekaj dni. Nato smo se umaknili v Skednje v zaselku Greben. Po približno dveh tednih pa smo se preselili v Zapotok. Novo nastali položaj, število ranjencev in boji v neposredni bližini so nas prisilili, da smo takoj zgradili novo postojanko. Izbrali smo si teren blizu Srednjega pod Širokarjem, kamor smo se preselili po dobrih dveh tednih. V začetku smo imeli težave z živili in sanitetnim materialom, toda preko terenskih delavcev smo počasi dobili vse, kar smo potrebovali za gradnjo nove postojanke.

Dr. ERNEST BERKE

Slika prikazuje del Robedišča, kjer je bil med vojno dislocirani oddelek SUPB »Svoboda«.

sva s tovarišem Bidovcem določila na sestanku v Podravnem. Po temeljiti analizi sem to odgovorno nalogo poročil takratnemu nosilcu ranjencev Levu Faiglu-Volgi, ki je bil doma iz Ajdovščine. Volga je bil eden najbolj predanih, hrabrih in požrtvovalnih tovarišev, vedno pripravljen javiti se za najtežje naloge. Iz njegovih ust ni bilo nikdar slišati besedice »ne«. Tako smo mu zaupali vsi.

V dobri veri, da bo najbolje opravil zaupano nalogo, sem ga 18. marca poslal na pot. Dal sem mu celo svoj samokres, saj je moral čez teren, ki so ga nadzorovali Nemci, in bi bilo nošenje puške nevarno. Seznanil sem ga z vsem potrebnim in mu posredoval zvezo s tovarišico Valerijo, ki je oskrbovala ranjence. Dogovorila sva se tudi, da se vrne najkasneje v treh dneh.

PRIKLATI SE PES

Med tem je življenje v postojanki potekalo normalno. Toda tretji dan proti večeru me je začelo vznemirjati, ker o Volgi ni bilo nobenega glasu. Poizvedovanja po terenu, s pomočjo kurirjev in nosilcev ranjencev, so bila brezuspešna. Četrtega dne pa me je obvestila bolničarka Kristina, ki je

Zato sem sklenil, da v primeru, če se Volga naslednjega dne ne bo vrnil, obvestim o tem štab Briško-beneškega odreda, ki ni bil daleč od naše postojanke.

VOLGA SE VRNE NA ČELU NEMCEV

Poostriili smo tudi budnost in stražarji so dobili potrebna navodila. Zgodaj zjutraj, okrog štirih, 23. marca, me je poklical tovariš Zmago (komandant bataljona, bil je ranjen), ki ni spal, in se mu je zdelo, da nekaj ni v redu. Tudi eden od stražarjev je slišal hojo, rušenje kamna in pokanje vejevja. Vstal sem in šel pred barako. Le nekaj metrov pred seboj sem zagledal Volgo. Bil je v uniformi nemškega vojaka. Dejal mi je celo: »Nisem sam!«.

Takoj sem dal znak za preplah. Tovarišu Zmagu sem zavpil naj strelja, toda avtomat je zatajil. Volga je odskočil, prav tako pa dva Nemca, ki sta bila z njim. Šel sem k izviri vode, kakih deset metrov od glavne barake, od koder je bil dober razgled. Hitro sem ocenil položaj. Nemcev je bilo preveč in spopasti se z njimi bi bilo brezupno. Na dveh straneh sem opazil kresove: obkoljevali so nas. Pot, po kateri jih je pripeljal Volga, pa je bila še tako ali tako v nemških rokah. Začuda pa nihče ni sprožil name niti enega strela, čeprav so me Nemci dobro videli.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠANJEM

Bralce prosimo, da nam pošljejo kakršnekoli podatke o fotografiji, ki jo danes objavljamo. Niti o osebah in kraju, kjer je bila fotografija posneta, ni doslej nič znanega.

PRVI PRAZNIK

Praznik artilerijsko-raketnih enot protizračne obrambe, ki ga ta rod vojske letos prvič slavi, so slavnostno proslavili tudi v enoti tovariša Ratka Gravniča. Dočakali so ga zadovoljni z doseženimi rezultati, s katerimi so si letos pridobili plaketo najboljših enot.

Na proslavi je starešinam in vojakom spregovoril tovariš Dragan Obrenović. Opisal je razvoj artilerijsko-raketnih enot protizračne obrambe od njihovih prvih začetkov v NOB pa do danes, ko je ta rod vojske tehnično sodobno opremljen, visoko strokovno usposobljen in stalno borbeno pripravljen. Poudaril je, da mora mlada generacija vojakov dostojno nadaljevati svetle tradicije prvih pionirjev tega rodu JLA.

Zbrane je pozdravil in jim čestital praznik tudi tovariš Jože Berce, ki je enoti za dosežene rezultate podelil plaketo. Njihove uspehe v zadnjih letih namreč označujejo dobri rezultati na streljanjih, kjer so do sedaj že nekajkrat v polno zadeli letečo tarčo. Kot pravijo ponosni fantje, je to največje zadovoljstvo in vrhunec »obuke« ter poznavanja in rokovanja z orožjem. Velike zasluge za to ima tudi tovariš Đorđe Bakuševski, ki je operater radiovođenih modelov letal, s katerimi urijo merilce. Enota je bila že leta 1972 proglašena za najboljšo v tem rodu vojske, komandantske kontrole pa so bile vsa leta polne pohval o njihove

vem delu. Plaketa jim torej pomeni priznanje in spodbudo za nadaljnje delo.

Za poseben trud pri izvrševanju nalog in za dosežene rezultate je tovariš Berce na slovesnosti podelil značke »Vzoren vojak« deseterju Luđviku Črešnjarju, razvodniku Petru Čoloviću ter vojakom Dragani Išlijanoviću, Dragu Šebeniku in Miodragu Filipoviću. Razen tega je deset vojakov in starešin dobilo nagradni dopust, deset pa je bilo pohvaljenih.

Po slovesnosti so vojaki prisostvovali kulturnemu programu. Posebno so bili navdušeni nad Plautovo komedijo v dveh dejanjih »Domisljavi vojak«, ki jo je režiral vojak Rastislav Durman, v glavni vlogi pa je nastopil vojak Zoran Krstić. Poleg njega se je še posebno izkazala mlada igralca, dijakinja gimnazije Miloša Zidanška v Mariboru, Zvonka Zupanič.

Svoj praznik so vojaki zaključili s športnimi tekmovanji v malem nogometu in namiznem tenisu, kjer so se pomerili s svojimi tradicionalnimi prijatelji — mladinci Srednje tehnično-kemijske šole iz Ruš.

Z. E.

USPEH MARIBORČANOV

Nedavno je bil Dom JLA v Mariboru prizorišče zelo zanimive prireditve v okviru tradicionalnega tekmovanja »Mladost v pesmi, besedi in spretnosti«. Nabito polna dvorana je bila zgovoren dokaz, da je med vojaki vladalo veliko zanimanje za to prireditev, ki poteka letos v znaku proslave 35-letnice ustanovitve JLA in vstaje jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Na kvizu »Armada zmage — armada svobode«, ki so mu prisostvovali tudi predstavniki zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ljubljanskega armadnega območja ter družbenopolitičnih in delovnih organizacij Maribora in Ptuja, sta sodelovali ekipi obeh mest, ki sta bili sestavljeni iz vojakov in mladincev srednjih šol. Ekipi sta prikazali izenačeno znanje,

kljub temu pa so zmagali mariborski predstavniki. Razvodnika Branko Biber in Milan Miljković in vojak Milan Marković ter dijaki Srednje tehnično-kemijske šole iz Ruš Majda Krajnc, Milan Urek in Jože Stergule bodo nadaljevali tekmovanje na republiški ravni. Zmagovalce so obdarile mariborske delovne organizacije, vojaki pa so dobili še nagradni dopust.

Po tekmovalnem je prišel na vrsto še kulturni del sporeda, v katerem so nastopili člani ritmične sekcije KUD Student, Kluba mladih, mariborskih srednjih šol, vojaki in režiser SNG Maribor, Voja Soldatović.

Spored sta tekoče in spretno povezovala napovedovalka Radia Maribor Blanka Koren in tovariš Dime Georgijevski, ki je uspešno sodeloval tudi v kulturnem programu. E. Z.

Tovariš Jože Berce podeljuje plaketo tovarišu Ratku Gravniču.

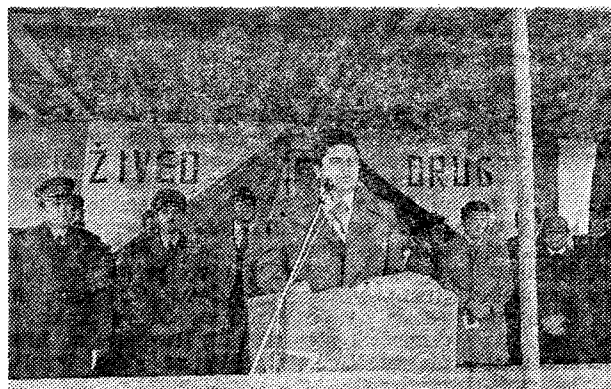
LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

PROLETARCI SO SLAVILI

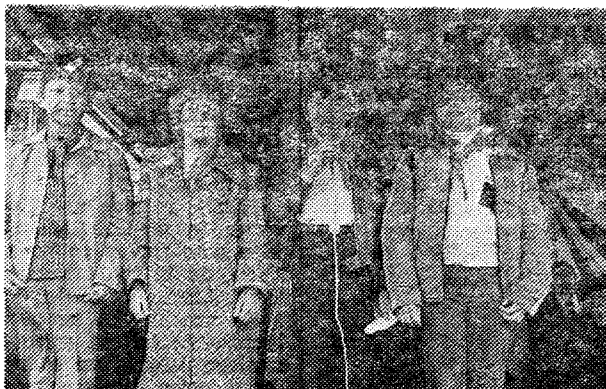
V nedeljo, 7. novembra, so v vojašnici v Ilirski Bistrici na slavnosten način proslavili 34. obletnico ustanovitve 13. Proletarske brigade. To je bila tudi priložnost, ko so mladi vojaki zaprisegli.

O borbeni poti slavne Proletarske brigade je govoril tovariš Krpan, ki je poudaril izjemni pomen te enote med našim narodnoosvobodilnim bojem.

Na slovesnosti so bili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz Ilirske Bistrice in Sežane, predstavniki organizacij z drugih občin, preživeli borci te enote in veliko število mladih. V kulturnem programu so sodelovali učenci osnovne šole Dragotin Kette in mladina iz Bistrice. Ob tej priložnosti je bila prebrana tudi odločba o napredovanju rezervnih častnikov in podčastnikov z območja ilirsko-bistriške občine.

Tovariš Bojan Brozina je pozdravil slavlence in goste v imenu skupščine občine Ilirska Bistrica.

Učenci iz osnovne šole Dragotin Kette so v tej vojašnici vedno najdražji gostje.

Za rezervne vojake in starešine je bil tega dne organiziran tehnični zbor, na katerem so se spoznali z vsemi vrstami orožja.

Ob zaprisegi čestitajo mladim vojakom njihovi sorodniki.

Značke »Primerni vojak« izroča nagrajenim vojakom tovariš Mile Krpan, komandant enote.

Proslava se je zaključila s »kozaračkim« kolom.

Rojaki v Avstriji branijo tudi nas

Zanimanje naših ljudi za razmere na Koroškem narašča že več let, tako kot narašča pritisk neonacističnih sil na tamkajšnje naše rojake. Sredstva javnega obveščanja prinašajo poročila o vedno bolj pogostih izgrelih zoper Slovence in o prikritem stalnem pritisku nanje. Ko jih slišimo ali preberemo, se začnemo spraševati, kaj se sploh dogaja in zakaj. Le starejši ljudje se pri nas spominjajo časov, ko je bilo prepovedano govoriti slovensko in ko si bil manj vreden, če si bil Slovenec. Marsikdo se sprašuje, če je toliko let po zmagi nad fašizmom sploh nekaj takega še mogoče.

Kdor ima možnost, da obišče Koroško in dovolj sposobnosti za opazovanje, bo zlahka tudi sam ugotovil, da ne gre za pretiravanje v naših obličjih. Ko prestopiš mejo na Karavankah, razen zelo redkih izjem, ne vidiš slovenskega napisa in ne slišiš več slovenščine v javnosti. Celo na pokopališčih so spomeniki s slovenskimi napisi redkost. Ko pa se zblizaš z domačini, ti povedo, da so Slovenci in kaj kmalu ugotoviš, da je marsikatera vas z na zunanjo popolnoma nemškim videzom dejansko slovenska. In spet se vprašaš, komu in zakaj je potrebno takšno zanikanje narodnostnih razmer. Ugihaš in ugihaš in si ne znaš odgovoriti, odgovora tudi ne najdeš v raznih knjigah. Kaj hoče država Avstrija s tem, da prisili del svojih državljanov k zanikanju prejšnje narodnostne pripadnosti? Zakaj naj bi govorili nemško, ne pa slovensko, mar je kak jezik več vreden od drugega?

Nam Slovincem se pod tujo oblastjo nikoli ni dobro godilo, še posebno pa ne tistim našim rojakom, ki so ostali po letu 1918, oziroma 1920 v Italiji in Avstriji.

Izmed tistih, ki so leta 1920 ob plebiscitu glasovali za Avstrijo, jih je večina brž spoznala, da so jih grdo opeharili. Kar takoj so snedli obljube o avtonomiji in z raznimi zvijačami skušali okrniti pravice Slovencev do jezika in običajev. Ko so spoznali, da so naši rojaki na Koroškem zelo trdoživi, so se začeli zatekati k vedno večjemu nasilju. Najhuje je bilo po priključitvi Avstrije k Nemčiji leta 1938. Slovence so začeli zapirati in izganjati. Leta 1942 je tudi Koroško dosegel val osvobodilne vojne in revolucije. Slovenci so se ju udeležili v razmeroma velikem številu.

Potem so Koroško zasedli Angleži. Kmalu se je začela »hladna vojna«, ki so jo znali potuhnjeni nacisti dobro izkoristiti v svoj prid. Nazadnje je prišlo do popuščanja mednarodne napetosti. Leta 1955 so države, ki so se udeležile vojne proti nacistični Nemčiji in njenemu avstrijskemu delu, podpisale z Avstrijo državno pogodbo ter tako obnovile njeno državnost.

Ta pogodba vsebuje tudi jasna določila o zaščiti manjšin in jamstva, da ne bi prišlo do obnove nacizma. To dokazuje, da zmagovalci niso povsem zapuili v moč avstrijske demokracije. Žal so imeli prav...

Takoj po podpisu državne pogodbe je namreč Avstrija že začela kršiti njena določila. Že leta 1958 je odpravila dvojezično šolstvo na jezikovno mešanem ozemlju ter utesnila uradovanje v slovenščini. Več organizacij, znanih po dolgoletnem boju zoper pravice manjšin, je bilo znova ustanovljenih. Zaradi zunanjega videza so jim le delno spremenili ime in iz pravil črtali nekatera skrajna stališča. Vodili pa so jih še vedno isti ljudje kot v nacističnih časih...

V šolah so spet pomenčevali slovenske otroke. Uradniki so bili tako kot vedno v preteklosti samo Avstrijci. Slovenske izobrazbe so premeščali v notranjost države. Bogataši, v preteklosti sovražniki Slovencev, so to ostali. Ljubosumno so opazovali, kako se zaradi tujskega prometa in obmejne trgovine gospodarsko krepijo nekateri slovenski podjetniki. Prav tako niso bili zadovoljni z naraščajočo samozavestjo Slovencev zaradi podpore Jugoslavije. Povrh je tudi Avstrijo prizadela gospodarska kriza.

Po drugi strani so Slovenci vedno glasneje zahtevali svoje pravice. Konč-

no se je vlada odločila za prvi korak in pred nekaterimi koroškimi vasi so se pojavile table s slovenskimi imeni. Tedaj je prišlo do pravega pogroma nanje. Oblasti so se uklonile pritisku in dejansko niso naredile nič, da bi popravile škodo, oziroma preprečile takšno dejanje.

Potem je prišlo do sklepa o posebnem ljudskem štetju, s katerim naj bi ugotovili število pripadnikov posameznih narodnosti. Od njihovega številskega razmerja do pripadnikov večinskega naroda bi bilo odvisno priznanje nekaterih manjšinskih pravic.

Avstrijska državna pogodba izrecno določa pravice manjšin brez ozira na številske sorazmerje z večinskim narodom. Zato zakon o štetju po narodnostih in zakon o položaju narodnostnih skupnosti pomenita kršnje državne pogodbe. Z njunim sprejetjem zaščita manjšin preneha biti mednarodna obveznost Avstrije in postane njena notraja zadeva. To se pravi, da lahko parlament s preprosto večino ukine vsakršna določila ali zakone o pravicah manjšine. Takšne večine pa zdaj v avstrijskem parlamentu ne bi bilo težko doseči. Zato pomenita ljudsko štetje posebne vrste in predlog zakona o narodnostnih skupnostih dejansko poskus revizije državne pogodbe, oziroma njenega izničanja.

Zgodovina pozna več primerov, kaj pomeni popuščanje skrajnežem. Najbolj značilen je znani »münchenski sporazum« leta 1938, ko sta se Anglija in Francija uklonili Hitlerjevimi zahtevam misleč, da sta mu s tem, ko sta mu ustregli, zajezili njegove nadaljnje zahteve. Dejansko pa sta ga s tem samo opogumili. Kmalu enajst mesecev kasneje je že napadel Poljsko in začela se je druga svetovna vojna.

Težko je reči ali je kapitulacija avstrijske državne oblasti pred nacionalizmom »novi München«, lahko pa je. V tem primeru bi v srednji Evropi imeli opraviti z žariščem nemira in nevarnosti, imeli bi totalitarno državo, ki bi znotraj lastnih meja zatrla vsakršno demokracijo.

Toda še vedno lahko upamo, da se to ne bo zgodilo.

O ČEM »HEIMATDIENST«

Slovenska manjšina na Koroškem, pa tudi na avstrijskem Štajerskem ter tudi gradiščanski Hrvatje, imajo za seboj več kot polstoletne izkušnje pri upiranju poskusom, da bi ju uničili.

Višek teh izkušenj izhaja iz protifašističnega upora v letih 1942 do 1945,

ko so se koroški Slovenci ramo bo rami z rojaki v matični domovini, tako Slovenci kot drugimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, bojevali proti nacizmu z orožjem v rokah.

Zato ni nič čudnega, če neonacisti z največjim nasiljem in ostrino skušajo zatreti spomin na te čase. Zavedajo se, da tako kot nikjer tudi na Koroškem ni mogoče uničiti pričevanja o veličastnem vzponu ljudskega hotenja po svobodi, enakosti in pravičnosti, zato se zatekajo k najbolj podlim sredstvom.

Tarča njihove onemogle jeze so spomeniki padlim partizanom in spominska obeležja na posamezne dogodke iz osvobodilne vojne. S tem, da jih uničujejo ali redno poškodejo ali skrunijo, da bi radi odstranili vsaj tisto, kar je videti.

Razen tega skušajo razvrednotiti udeležbo Korošcev v osvobodilni vojni, češ da gre za zelo maloštevilne primere. Še ti naj bi bili nahujskani od zunaj, oziroma iz Jugoslavije.

Ob branju nekaterih časopisov, ki jih izdajajo na Koroškem razne neonacistične organizacije, se ni mogoče izog-

ško govoreči državljani velike ugodnosti glede na druge. Ko je ta mogočna državna tvorba, imenovana tudi »ječa narodov« neslavno razpadla, so vse ugodnosti na mah izpuhtele. Dunaj, mogočna prestolnica mnogomilijonske države, je postal glavno mesto majhne države. Tedaj so Avstrijo začeli primerjati z otrokom, ki se je rodil s slabotnim telesom in preveliko glavo.

Z željo, da bi povrnili Avstriji nekdanjo velečino in ugled, sebi pa spet pridobili ugodnosti, si lahko razlagamo, zakaj so bili med Avstrijci nacisti posebno številni in zagrizeni. Še bolj pa so bili številni in vneti prav na Koroškem.

Tudi sodobni neonacisti, zbrani v »Heimatdienst«, nadaljujejo avstroogrosko-nacistično tradicijo. Ta kot taka ni omejena na uničenje koroških Slovencev kot na edini cilj. Če bi jim uspelo, bi se takoj lotili naslednjega, ki ga poznamo pod geslom »Drang nach Osten«. Z drugimi besedami, skomina jih po vsej Sloveniji, da bi prek nje končno prišli do morja. Seveda dobro vedo, da so takšni načrti nesmisel, toda upajo,

Štirinajsti november 1976 — bojkotiranje preštevaja

niti primerjavi s pisanjem nacističnih listov iz let 1941 do 1945. Celo psovke so iste ali zelo podobne, članke prežema ista miselnost.

Naši rojaki na Koroškem, Štajerskem in na Gradiščanskem pa se branijo smotrno in se ne puste izzvati, saj vedo, da bi to le koristilo njihovim sovražnikom. V svojem odporu uporabljajo vsa možna sredstva, ki jih dovoljujejo avstrijski zakoni. Predvsem pa nastaja med njimi vedno večja enotnost brez ozira na svetovnonazorske razlike. Takšnega razvoja se lahko veselimo ne le mi, njihovi sonarodnjaki, ampak vsa napredna avstrijska javnost, ki se spominja, kakšno gorje so prinesli nacisti.

Zdaj, po več kot tridesetih letih zmag nad fašizmom, že drugič koroški Slovenci nastopajo kot sila, okoli katere se zbirajo vse napredne sile v Avstriji podobno kot so se v letih 1942—1945. Tudi takrat so bili slovenski partizani na Koroškem edino trdno organizirano odporniško gibanje znotraj nacistične države in še posebej v Avstriji. In spet so lahko na to ponosni.

ODLOČNOST, KI BUDI UPANJE

V zavesti povprečnega Avstrijca še vedno živi spomin na čase, ko je bila Avstroogrska ena izmed evropskih vlesil, ozemlje sedanje Avstrije pa njen osrednji del, v katerem so imeli nem-

da bo nekoč Jugoslavija razpadla in da bodo tedaj prišli na svoj račun.

Nobena tajnost ni, da je v Avstriji več združenj, v katerih so zbirajo Nemci, ki so leta 1945 morali zapustiti naše kraje, predvsem štajerska mesta, v katerih so živeli včasih že njihovi očetje in stari očetje. Tja so prišli, ko je v Avstroogrski prevladal kapitalizem, privabile so jih razne ugodnosti, kakršnih domačini niso uživali. Navadno so hitro obogateli. Leta 1918 so sicer izgubili prednost pri podeljevanju donosnih služb, toda v glavnem so ohranili premoženje in vpliv. Zaradi občutka ogroženosti so povečini po letu 1933 postali navdušeni nacisti, prišlo se jih je ime »peta kolona«. Kot taki so sodelovali pri zatiranju slovenskih ljudi in so zaradi tega ob koncu vojne zbežali ali pa so jih naše oblasti kaznovale z izgonom.

Razumljivo je, da se mnogi med njimi še niso vdali v usodo in da si želijo vrnitve, ko bi se spet polastili nagrabljenega in izgubljenega imetja. Neonacistični načrti jim jamčijo to, seveda, če bi se uresničili.

Zato naši rojaki v Avstriji, ko se upirajo neonacizmom, branijo tudi nas in nam s tem vračajo za našo podporo v njihovem boju. Svoboda je pač nedeljiva in boj zanjo se vedno začneja pri zadevah, ki so morda na videz majhne, dejansko pa se izkažejo kot zelo pomembne.

MILE PAVLIN

Fred spomenikom na Robežu leta 1973

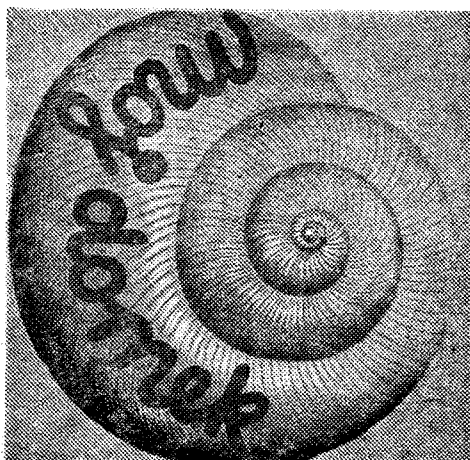
Nove knjige za mlade bralce

V Kurirčkovi knjižnici pri Založbi Borec je pred kratkim izšlo kar šest knjižic in knjig za naše najmlajše: tri slikanice za cicibane in tri knjige za pionirje, se pravi, za odrasle mlade bralce.

Cicibane bodo poučevale in zabavale naslednje tri slikanice:

1. **Pomladna razprodaja.** To je antologija vedrih in šaljivih pesmi slovenskih pesnikov, ki so znaten del svojega ustvarjanja posvetili otrokom. V zbirki je zbranih 25 pesmi, ki so jih prispevali: Vojan Tihomir Arhar, Milena Batič, Kristina Brenkova, Ivan Cimerman, France Filipič, France Forstnerič, Maniko Golar, Danilo Gorinšek, Niko Grafenauer, Slavko Jug, Gema Hafner, Andrej Kokot, Miroslav Košuta, Kajetan Kovič, Franci Lakovič, Dušan Mevlja, Neža Maurer, Tone Pavček, Valentin Polanšek, Branko Rudolf, Jože Snoj, Črt Sinkovec, Jože Šmit, Saša Vegri in Dane Zajc. Vse pesmi je domiselno ilustrirala Marjanca Jemec-Božič.

2. **Zgodba o jabolku** je druga slikanica iz te zbirke. Napisal jo je France Sušteršič in pripoveduje o pionirjih, ki so z jabolkom razveselili ranjenega partizana. V zgodbi spoznamo čas, ki ga je do kraja izmotala zadnja vojna in

Skojevka s sivimi lasmi

Dolga kot z vrvico začrtana vrsta in v njej ljudje, ki se kljub dobri volji ne morejo več zravmati kakor mlado drevo. Človek za člo vekom, medalja ob medalji.

Ona v prvi vrsti — med prijatelji. Tovariši, nekdanji soborec, je govoril o junaku. Veliko lepega je povedal, veliko, a še vedno ne dovolj. In v njenih mislih so se začeli vrstiti spomini kot bi jih položil na dolgo, gladko mizo. O njemu govori. En dan, dva, cele dneve bi lahko govorili pa bi vsega ne povedali. Mislim, da ga ne poznate dovolj. Da, jaz ga poznam, tako dobro ga poznam, da bi lahko z besedami orisala njegovo večni spomin.

Pozdravljanje, tovariško obje-

ka. Slikanico je zelo nazorno ilustrirala in opremila Jelka Reichman.

1. **Karel Grabeljšek: Moje akcije.** Avtor je v knjigo nanizal 14 partizanskih akcij, v katerih je sam sodeloval in jih tudi doživljal. Prva zgodba pripoveduje, kako in zakaj se je odpravil med partizane, zadnja se končuje s pohodom v Trst, ko je bila svoboda že razpela svoja zlata krila čez vso domovino, vmes pa je mnogo takih zgodb, v katerih je bilo veliko tveganja in nevarnosti, pa se je skoraj vselej vse srečno končalo. Vse zgodbe so stvarne, iskrene in resnične, zato tudi knjige, ki jo je opremil in ilustriral Božo Kos, ne odložiš, dokler jo ne prebereš do zadnje strani.

2. **Smiljan Rozman: Majhne besede — velike reči.** Ime pisatelja Rozmana

manje, stiski rok. Skupina ob skupini. Okrog nje so prijatelji — tovariši. Zdaj je tako kot je bilo nekoč. Radi jo imajo. Tudi ona jih ima rada. Toda, ko slavje mine, ostane sama, tako zelo sama. Njena žalost je takrat še večja. To se ji je primerilo že večkrat, to se ji zgodi vedno.

Danes ji je pri srcu še posebno hudo. Njegova podoba, iz brona vilita, stoji na kamnitem podstavku. Tako čudno se je počutila, dokler je bil kip pokrit z rdečo ponjavo. Zdi se ji, da bi morala spregovoriti: vsaj nekaj besed. Morda bi bila celo rada z njim sama. Morda bi jo vprašal...! Ne, ne sprašuj me!

Skojevka! Kje si? Glej, dobro izgledaš.

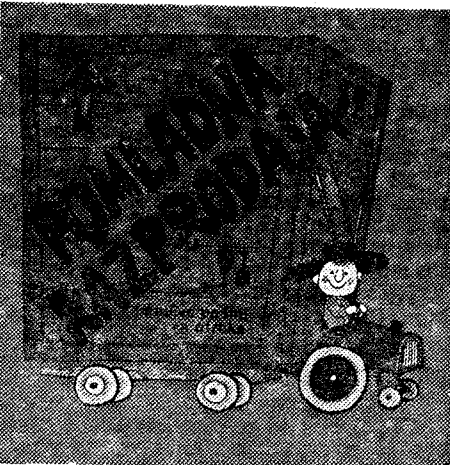
Skojevka! Pojdiva plesat! Lep čas je, od kar te nisem videl. Se spominjaš hajke...?

Njene misli so daleč, njene misli so sanje. Ej, skojevka stvih las.

Tovariši odhajajo. Ostaja le njegov spomenik, ostajajo misli, ti soč misli na mojega partizanskega tovariša.

je že znano med mladimi bralci, saj je zanje napisal že več knjig. Tudi v tej na zelo izviran način popelje bralca med »velike reči« in na zanimiv način pripoveduje o stvareh, ki so nam blizu v vsakdanjem življenju, pa vendar nam v njih odkriva še mnogo neznanega in pred nami zažive v vseh svojih preprosti skrivnostih. In če je prvi del knjige posvečen »rečem«, ni drugi nič manj privlačen, ki je posvečen »potem«. Od poti v veselje preidemo na različne ceste po zemlji, od vodni poti pa stez, ki so lahko gorske, partizanske ali čisto navadne steze za vasjo prek domače gmajne. Knjigo, ki bo mlademu bralcu povedala marsikaj novega, je opremil in ilustriral Milan Bizovičar.

3. **Zvonimir Balog: Dežela smejal-ka.** To so zgodbe, ki jih je zelo barvito, duhovito in s precejšnjo mero humorja napisal znani hrvaški pisatelj, prevedel pa Ivan Minatti. Po vsebini so te zgodbe dokaj različne, vendar vse povedane na zelo izvirni način, tako da knjiga hkrati zabava in poučuje, ne samo mla-

dega, pač pa tudi izbirčnejšega odraslega bralca.

Taka je bera letošnje Kurirčkove knjižnice, ki ima vsaj dve prednosti: prva, da je po vsebini bogata in pestra, druga, da so te knjige za današnje razmere poceni, da si jih lahko privoščijo vsakdo, ki mu je do lepe in dobre knjige.

ČRT ŠINKOVEC

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Požgani dom

Tam, kjer se širi žitno polje, tam, kjer ptički nenehno pojo: stala na trnju je domačija, rodu našega starodavni dom.

Vanj vdrl so Nemci, belogardisti izropali vse in ga požgali, očeta ob zidu so ustrelili, otroke in mater na Bavarsko odgnali.

Zgodilo se je to aprilskega dne, ko se svitalo prijazno je od vzhoda, ko Hitler je iz brloga še širil gorje, a trkala k nam je na vrata svoboda.

Visoko je ogenj plamenel v nebo, ko domačija je naša vneboupijoče gorela, ko oče od vsega jemal je slovo — njega nedolžno kri je zemlja popila.

Ostal od domačije le siv je pepel in v ljubljeno zemljo so očeta dejali, na Bavarskem čez mater bič je pel, ob njej so štirje otroci jokali.

Vprašam vas, zakaj so dom nam požgali, vprašam vas, zakaj so ustrelili očeta, zakaj so z materjo otroke na Bavarsko odgnali — izdajalec je kriv in njegova podla osveta!

Izdajalec, ki z Judežem je eno po krov, ki krvniku je švabskemu dušo prodal; sorodnik in sosed — požro naj ga žvega črvi, da se prah za njim ne bi ostal!

Prišel bo dan, ki več daleč ni, ko zlomljen sovražnik bo pred nami klečal, ko zmage in svobode veličastni sij bo nad vso našo zemljo sijal... Kam se tedaj, izdajalec, boš skrili?

Kako boš za dom na Trnju dajal obračun? Kam se tedaj, izdajalec, boš skrili? Kako boš za dom na Trnju dajal obračun?

Kako obračunal boš očetovo smrt, kako boš otrokom in materi pogledal v oči, če srečno se vrnejo z daljave Bavarske — naš zakon je zob za zob, kri za kri!

Kljub temu, da oče je mrtev, da očeta ni več: njegovo kleno je seme ostalo, osem partizanov ti ostro kot meč, izdajalec, poslednjo sodbo bo bralo...

Pesem je napisal partizan Jurij Hafner aprila 1944, ko so mu Nemci in belogardisti požgali dom, očeta ustrelili, mater s štirimi majhnimi otroki pa odgnali na Bavarsko. Kljub temu jih je bilo od iste družine še osem v partizanih, sedem bratov in sestra. Dogodek, ki ga pesem opeva, je resničen. Nemci so aprila 1944 požgali domačijo na Trnju št. 17, po domače pri Molčku pri Škofji Loki. Avtor pesmi je danes upokojeni podpolkovnik in stanuje v Nišu.

KULTURNI OBZORNIK

Nadvse zanimivo branje

Razveseljiva novost na našem knjižnem trgu je delo Matjaža Kmecla **Mala literarna teorija**. Četudi piše na njej, da je priročnik za učitelje na osnovnih in srednjih šolah, bo po tej knjigi rad segel vsak, ki se zanima za razne literarne zvrsti oziroma knjižno ustvarjanje nasploh in ne le dijak oziroma študent. Knjiga je napisana v privlačnem slogu; nikjer ni golega naštevanja. Avtor sega s primeri tudi v novejšo čase. Tako so gesla v leksikonu opremljena z obrazložitvami na podlagi primerov, ki jih najdemo največkrat v slovenščini. Poleg vsebine je dostopna tudi cena: knjiga je vezana v platno, grafična izvedba je prikupna, cena pa je 125 dinarjev. Za izdajo knjige sta poskrbela Zavod SRS za šolstvo in Založba Borec.

Druga novost pri Bercu je 243 strani obsegajoča knjiga **Tri iz medvojnega dnevnika**, ki jo je napisal Janko Omahen. V teh

spominih prikazuje doživljanje malih ljudi med italijansko okupacijo v Ljubljani, dobesedno del v zaporih Belgijske vojašnice. Četudi so zapiski avtobiografski, so pripovedno tako živahni, da jih bodo radi prebirali tudi v širšem krogu. Cena knjige: 115 dinarjev.

Pred nedavnim je izšla tudi knjiga **Rdeča baretk**, katere avtor je po francoski Moravec Serge Vaculik. Leta 1940 je pobegnil iz nemškega ujetništva, postal vojak Pétainove »svobodne« Francije in od tam ušel v Španijo ter po nešteti zapletih dosegel Portugalsko. V Lizboni se je vkrcal kot pomožni mornar z imenom Jean Dupontel na nizozemsko ladjo in se odpeljal v Anglijo. Tudi tam so ga zaprli. Potem je vstopil med De Gaullovo borco, kjer so ga izsolali za padalca. Med tem se je tajno poročil z aristokratskim dekletom. Kot padalec je sodeloval v diverzantskih napadih v Bretanji, kjer so ga Nemci ulovili. Skratka: vse je resnično in pripoved tako napeta, da z užitkom bereš do kraja vseh 252 strani. Mojstrski prevod je priskrbel France Sušteršič. Cena v platno vezane knjige: 157 dinarjev.

P. V.

A 6030 POROČA

V prvem in drugem letu italijanske okupacije je Rdeči križ v Ljubljani, dokler ga niso razpustili, z veliko vnemo skrbel za begunce iz raznih krajev Slovenije in prejšnje Jugoslavije, če jih je usoda zanesla k nam. Dodeljeval jim je časna ali trajnejša bivališča, bone za brezplačno hrano, oblačila in podobno, skrbel za razne osebne zadeve, informacije in na vse možne načine lajšal stisko in trpljenje brezdomcev. Predsednik RK je bil advokat dr. Fetich, tajnik in zelo spreten organizator pa strokovni učitelj ljubljanske gluhošnice Drago Supančič. Poleg rutinske skrbi RK, kolikor jo je še dopuščala okupacijska oblast Ljubljanske pokrajine, sta oskrbovala begunce z ustrezno ponarejenimi osebnimi dokumenti, predvsem z legitimacijami na izmišljena imena ter tako mnogo ljudi rešila aretacij in morda najhujšega.

☆

Z družino sem avgusta 1941 pribežal iz Toplic pri Zagorju ob Savi, kjer sem učiteljeval, v rodno Ljubljano. Tu se nisem hotel vdinjati in sprejeti ponujene mi službe, ker se mi je upiralo, da bi začel pouk s stegnjenim roko v fašističnem duhu. Iz gmošne stiske me je rešil Supančič. Sprejet sem bil v honorarno službo pri Rdečem križu. Mimo opravkov z evidenco beguncev in drugimi posli RK, sem imel v sobici prvega nadstropja takratnega Učiteljskega doma v Nazorjevi ulici (prostori nekdanje tiskarne »Jože Moškrič«) tudi tajno nalogo, da sem za zaklenjenimi vrati zapisoval razne izpovedi beguncev o prenehanju trpljenja in druga pričevanja. Na voljo sem imel pisalni stroj, da sem vsako poročilo natipkal v dvojniku: en izvod za domači tajni arhiv, drugega pa je RK po skritih kanalih poslal določenim forumom doma ali v tujino. Vsak pripovedovalec je zaradi osebne varnosti dobil posebno šifro, ki jo je bilo mogoče razrešiti s kodeksom. Eno izmed pričevanj sem si zaradi posebnih značilnosti utegnil prepisati. Gre za pripoved begunca s šifro »A 6030«. Morda ta človek še živi in če bo po 35 letih tole poročilo prebral, bo prepoznal sebe in se morda celo oglasil.

Bil je nastavljen kot pomožni plačilni natak v znanem ljubljanskem hotelu in so ga ob prevratu, ko je prestopil mejo pri St. Vidu zajeli Nemci, nato so ga zprli v Kranju, od koder je bil odveden v celjske, mariborske in poslednjič v zapore v Salzburgu. Toda to je bilo že veliko taborišče, namenjeno posebej Slovincem. Nad vodom je bil napis:

»4822 SLOWENISCHE LÖWEN«

...Koncentracijsko taborišče je, po vzorcu ostalih nemških taborišč, obdano s španskimi jezdci in raznimi drugimi žičnimi ovirami. Pri vходу sta dve strojnici, ki obvladata prostor pred seboj.

V osemnajstih paviljonih, kjer je približno 300 internirancev, vlada stroga disciplina. V glavnem stražijo ko-roški Nemci, ki so z našimi ljudmi, skrivaje se pred Gestapom, postopali dobro. Nosili so jim cigarete, vino, pino in tudi hrano ter so jih celo to-lazili z boljšimi časi...

Vstajali so ob pol sedmih, spat pa hodili ob 21. uri. Ob 8. uri je bil apel z razdelitvijo dela, pometanja; žagali so drva, dovažali vodo itd.

Vsak dan je poslovalo tudi sodišče. Tu se je zasliševalo in sodilo ter take, ki jim ni bilo mogoče dokazati kriv-de, tudi odpuščalo. Dan sodnega po-stopka je bil označen z rdečo črko A. Tedaj so padale smrtno obsodbe.

Modra črka B je označevala samo zasliševanje, črka C, pokončno prečrtana z rdečo črto, je pomenila pred-log za odpust.

Ob najmanjšem prestopku je sledi-lo »batinanje« in tri dni temnice. V obdobju enega meseca je kljub nemški pazljivosti ušlo pet internirancev, ki jih niso ujeli.

UBIJAŠKI ODRED MLADIH FANTOV

Že v Mariboru je bil pripovedovalec pretepen, ker ni hotel izjaviti, da je komunist, kot so ga obtoževali. Predhodno so mu stregli s cigaretami, ko pa to ni zaleglo, se je začelo strogo zasliševanje. Potekalo je v prostoru poleg pisarne, prostoru, podobnemu srednjeveški mučilnici, založeni z vse-mi potrebnimi mučilnimi pripravami.

Ko je napisal svoj življenjepis, so mu navedbe izpodbijali ter ga obtože-vali, da je bil soudeležen pri napadu na zagorsko orožniško postajo.

Dne 27. septembra dopoldne je bil kljub vsemu obsojen na smrt. Tiste-ga dne so bili obsojeni tudi dr. Metod Špindler in njegov brat Friderik, Mi-lan Oršlovnik iz Halož, Franc Arnuš iz Hajdine, Ivan Zajšek (?) star 18 let, Lojze Kopač, pozneje ustreljen v Mariboru in njegov brat, ki je bil po-

zneje pomiloščen in so ga odpeljali v Dachau. Ko je sestra, ki je tudi bila v tem taborišču, zvedela za smrtno obsodbo njenih bratov, je vzkliknila:

»Ah, ko bi vsaj tudi mene ubili! Kaj naj sama počnem!«

Ta dan je bilo na smrt obsojenih 35 nedolžnih ljudi. Kazen bi morala biti opravljena naslednji dan ob 14. uri. Ker pa je imel smrtni odred »de-lo« tistega dne že v Mariboru, so do-ločili za eksekucijo 6. oktober.

Ubijaški odred je bil sestavljen iz večine mladih fantov, rekrutiranih iz slovenskih vrst s Štajerske. Obklečeni so bili v črno in oboroženi z ročnimi brzostrelkami. Bilo jih je 32. Morišče je bilo v taborišču, obdano s šest me-trov visokim zidom, v zaključenem četverkotniku z vhodom. Obsojence, po tri skupaj, so postavili ob zidu, in sicer, če jih je bilo dovolj, v petnaj-stih trojicah. Zavezali so jim oči. Pred slehernega so stopili štirje krvniki na razdaljo 15 korakov. Sledil je znak za ogenj. Kratak hip in žrtve padejo. Ostali obsojenci morajo temu prisotstvovati in če kdo vzdihne ali se mu krči srce, dobi udarec.

Če so bili med obsojenimi ženske, so postavili v vsako skupino po eno. Neko dekle si ni dalo zavezati oči. Vzkliknila je, da hoče videti zveri, ki jo bodo ubile...

Nekoga učitelja iz Dravograda, ro-jenega Primorca, tudi salva ni zrušila. Padel je na kolena, z glavo naprej in se brez besede, krvaveč iz številnih ran plazil proti krvnikom. Častnik je pri-skočil in vanj štirikrat ustrelil. Ko so mu zavezovali oči, je zanosno govoril o domovini.

»Ustvarjali smo si domovino, vi pa ste nas oropali za vse. Toda maščeva-nje pride! Jaz osebno se ne bom mo-gel maščevati, toda to bodo storili drugi...«

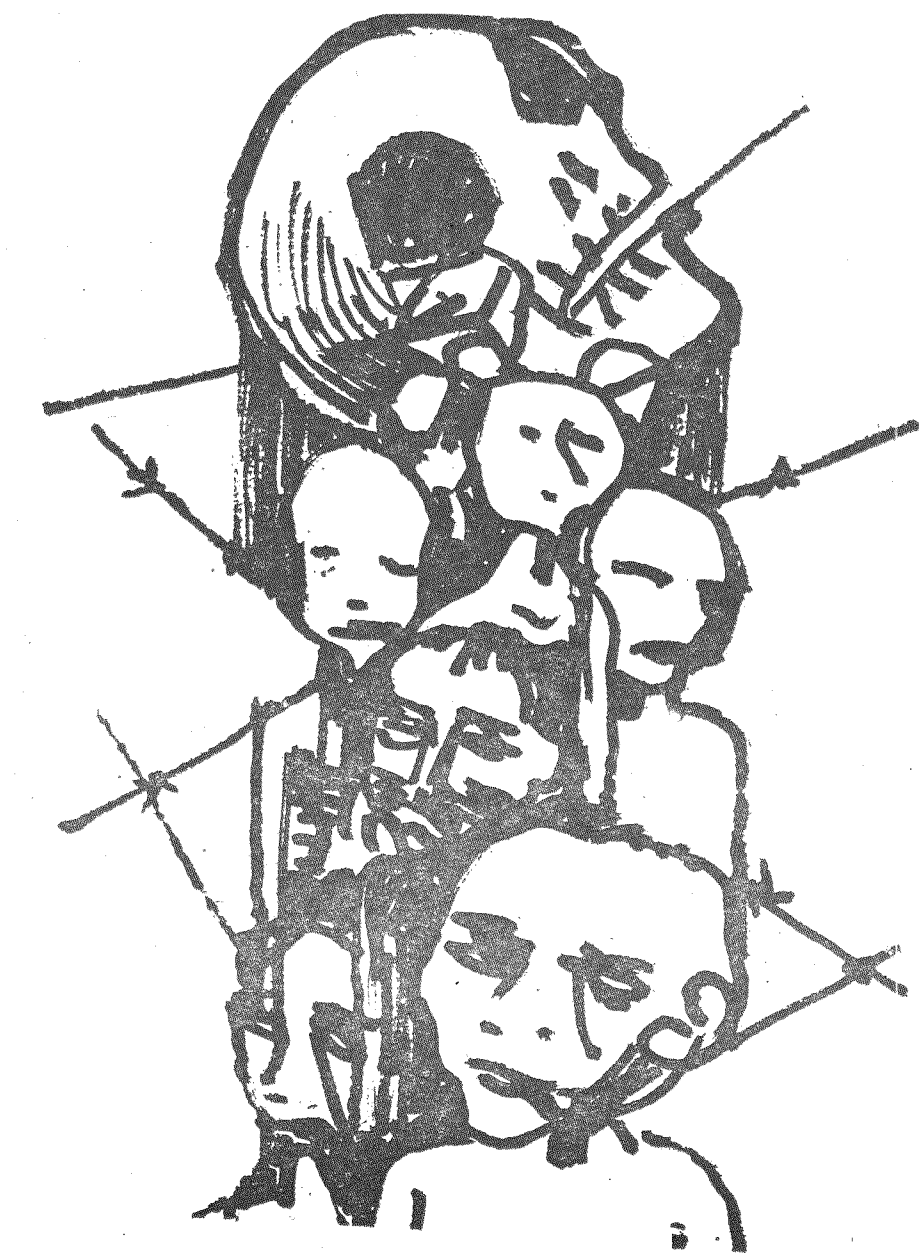
Nekateri so si preveze odstranili tako, da so se z glavo drgnili ob zid in jim je preveza oklepala čelo, da so gledali smrti v obraz.

Ni bilo vzdihov. Smehljaj jim je, vsem brez izjeme, sijal na obrazih. Pa-dali so z vzkliki Jugoslaviji, Sloveniji, domovini in s kriki, vpajočimi po maščevanju...

Njih trupla so potem naložili v za-boje in jih sežgali v krematoriju...

PRSTI V RAZBELJENEM ŽELEZU

Obsojence je predhodno zagovarjal uradni zagovornik Faninger, advokat iz Maribora. V zadnjem hipu mu je uspelo dobiti ugodne informacije o našem pripovedovalcu, ki je z zaveza-nimi očmi stal ob zidu in čakal na smrt. Slišal je poglasni, poveljujočega oberšarfrührerja »Erledig«, ki je s tem menil, da je stvar zanj opravljena. Obsojencu so popustili živci. One-

sveščenega so pobrali in zbudil se je šele čez dalj časa. Ostalih 34 so poko-sile puške...

S tem pa muk zanj še ni bilo ko-nec. Na vsak način bi mu radi kaj na-prtili, da bi ga spravili v kakšno drugo taborišče, v ponovne muke. Spet so ga pretepali in izsiljevali izjave. Ker je vztrajal v zanikanju, so ga izročili mučilcem v sosednji sobi. Dva sta ga pri-jela za roke, tretji pa mu stisnil konce prstov z razbeljenimi škarjami. Isto je ponovil še na drugi roki, da je trpin padel v nezavest. Zaslišanja še ni bilo konec. Zahtevali so, da pove, če je četnik ali komunist. On pa je ves čas govoril, da je Slovenec.

Pa so ga potisnili med vrata in tam-kaj bi moral vsakemu mimoidočemu Nemcu reči:

»Jaz sem slovenska svinja!«

Tega ni hotel in spet je bil prete-pen. Ko so se pa le naveličali pretepa-ti, je bil odposlan v taborišče Bori pri Ormožu. Z ranjenimi rokami, ki si jih ni smel niti obvezati, je moral oprav-ljati na moč težka dela. Ni si smel zdraviti ran, ki so pekle in se gnajle. Edino z lastno vodo si je umival rane, sicer pa bi se mu bile gotovo zastru-pile. Po treh mesecih mučenja ima na rokah še vedno boleče in gnojne ope-kljne.

V Borlu so ga nagovarjali, da bi vstopil v nemško službo. On je navi-dezno pristal, pa so ga odpustili z od-lokom, da se mora kmalu javiti. Izgo-voril si je zaradi okrevanja daljšo od-sotnost, čas, ki ga je porabil za to, da si je priskrbel nekaj listin, s katerimi je zapustil tisto območje.

Trdi, da čaka v Salzburgu bližnje razprave vojnega sodišča 413 interni-ranih Slovencev, ostali pa da bodo prišli na vrsto kasneje.

O Milanu Tušku, trgovcu iz Sloven-skih Goric je pripovedoval, da so ga strašno mučili ter da je slednjič pri-stal na vstop v nemško vojsko in je sedaj nekje v Berlinu. Pravi pa, da je ostal v svoji duši zvest Slovincem...

PRELISIČIL JE ITALIJANSKO PATRULJO

Med najhujše mučilce v Borlu pri-števava nekega ključavničarja Filipiča iz Laškega, starega približno 37 let. »Huj-še tepe kot gestapovci,« je izjavil.

Prav tak grobijan je neki »bivši baron Svajkart« menda iz Slovenske Bistrice. Visok, tanek, rjave brke ima, star je približno 28 let. Morda je bil na lastno prošnjo že premeščen, in si-cer v Dravograd...

To je bila kratka izpoved označe-nega pripovedovalca, ki je mnogim pričam pokazal svoje roke in pripo-vedoval svojo zgodbo kot je tu zapisa-na, vendar se v podrobnosti zaradi bo-lestnega podoživljanja ni hotel spušča-ti. Živčno potrtega so večkrat oblike solze. Je bister človek in govori fran-cosko in italijansko. Daje videz iskre-nega človeka, ki pa bi se znal v danem položaju prav po lisičje izviti iz zanke. O tem govori tudi naslednja dogodiv-ščina.

Ko je prekorajil nekje na Dolenj-skem mejo, ga je zalotila italijanska patrulja in ga prijela. Med njimi se je razvil približno tak pogovor:

»Od kod prijatelj?«

»Vasoval sem.«

»Kje?«

»I, tamle.« in je pokazal na neko hišo v bregu.

»Tam? Ni mogoče.«

»Seveda, dragi gospod. Prav na ono okno sem trkal.«

»Kaj poveš! In zakaj?«

»Dejali so mi, da je tam neko fejšt dekle in sem šel.«

Ob teh besedah ga je patrulja od-peljala do hiše, kjer je moral poka-zati okno, na katero je trkal. Patrulja ga je temno gledala in pripravljala se je nevihta.

»Evo, to je naša stražna hiša.« se je zmagoslavno zakrohotal vodja pa-trulje.

»Potem so me nalagali, signore! Proklete barabe! Jaz jim bom že po-kazal. Pustite me, da se vrnem in jih premlatim.«

»Kam?«

»Tjale, v ono vas na griču, kjer sem zaposlen.« je pokazal precej oddaljeno naselje med drevjem.

Bodisi da patrulja ni poznala vasi ali kakorkoli, verjela mu je. Vodja ga je potrepljal po rami in ga pohvalil, da dobro govori italijanski jezik.

»Ben signore. Vaš jezik je lep. Že od nekdanj sem si ga želel naučiti in zdajle mi je prav prišlo...«

Ljubljana, 4. februarja 1942

Zapisal: ERNEST ADAMIC

Ob našem prihodu je zapustilo Tržič nekaj domačinov s slabo vestjo. S preostalim prebivalstvom pa smo hitro našli skupen jezik. V Tržiču je bil tudi štab 26. dalmatinske udarne divizije, v katerem sestavu smo bili od bojev za obrambo otoka Visa. Godba omenjene divizije je prirejala na Mestnem trgu koncerte, ki pa jih je motil ropot britanske motorizacije. Le-ta je oskrbovala svoje enote v Trstu, demonstrirala pa je tudi pred domačini svojo moč. Angleži so se kmalu naselili v mestu ter bližnji okolici. V osvobojenem Tržiču so začeli vsiljevati podobo okupiranega ozemlja.

Enoto, ki je prišla v Tržič, smo poznali že z Visa. Bila je to 56. londonska divizija »Black cat«. Toda na Visu se je del te enote vedel do nas »zavezniško«, v Tržiču pa že naduto, provokatorsko in sovražno. Začel se je čas hladne vojne.

Naše veselje ob miru in svobodi nam je vse bolj kalilo vedenje naših dotedanjih zaveznikov. Že po nekaj dneh so v mestnih zgradbah in na okoliških gričih izsiljevali sebi v prid taktično-ugoden položaj v primerjavi z našimi enotami. Kmalu se je tudi pokazala voljnost črnosrajčnikov za sodelovanje z njimi in proti nam »titinom«. Lahko bi celo govorili o tihi vojni napovedi. Posledice so bile neizbežne. Zaradi tega so morale naše enote odgovoriti na pritisk in izsiljevanje. Prišlo je do okrepitve patrol, zasedanja vojnih položajev v mestu in njegovi okolici. Na hribu La Rocca so nastajale posamične utrdbe. Položaj je bil iz dneva v dan slabši, dokler se nismo morali 11. junija (na osnovi sklepa zaveznikov) umakniti z osvobojenega ozemlja.

INDIJCI SO NAS POZDRAVLJALI S STISNJENIMI PESTMI

Odhod brigade od obale Soče čez Tržič preko Morganove črte v Istro ni bil lahek. Borci so predvsem psihično trpeli. Prekaljenim tovarišem so ob odhodu iz njihove, za kratek čas osvobojene ožje domovine (Primorske in Goriške) pritekale solze v oči; solze razočaranja in jeze. Razočaranje se je stopnjevalo s sovražnim odnosom z zavezniške strani, čigar enote so s tanki sledile umiku naših enot. Budno so pazile, da je ne bi ostal na ozemlju kdo s peterokrako zvezdo. Zdi se, da jih je malo motilo dejstvo, da so zastave s peterokrako zvezdo vihrale ne le vzhodno ampak tudi zahodno od Soče. In kot v posmeh padlim za svobodno Evropo brez fašizma so že omogočili nenehno delovanje radijske postaje »Venezia Giulia« ki je s svojim uvodnim znakom »Cara Patria, tutti figlioli...« iz sicer lepe Verdijeve opere Nabucco klicala k obujanju fašizma, blatila »tistine« in oznanjala revanšizem.

☆

Med umikom brigade sem bil premeščen s skupino borcev, podčastnikov in častnikov v novo enoto, odred JLA za Slovensko Primorje, Trst in Istro. Zahodno od Morganove črte je bila vzpostavljena zavezniška vojaška upra-

va 13. korpusa za območje Julijske Benetije. Poveljeval ji je britanski general Harding, katerega center je bil v Devinu. V sestavu teh enot naj bi bili posamezni deli našega odreda razmešeni v Trstu, Pulju, Gorici in Tržiču. Žal sem moral z ostalimi premeščenimi sodelniki kaj kmalu zapustiti Boschetto v Trstu ter oditi v nam odrejeni kantonman na Krasu. Štab s komandantom odreda (polkovnikom Dragom Benčičem-Brkinom) se je naselil v Opatjem

selu. Samo odredova bolnišnica, ki jo je vodil dr. Dušan Možina, je bila nameščena v Gorici. Okrog odreda dodeljene območja so bile razvrščene enote 56. londonske divizije, severno od nas proti Gorici je bilo 10. indijska brigada, v Gorici in v severnem delu Posočja pa se je po zamenjavi dveh predhodnih divizij razmestila 88. ameriška divizija »Blue devils«. Bili smo torej »hermetično« zaprti na kraško planoto, kjer so nas Fajti hrib, številne kaverne, grobo-

vi na vaških pokopališčih in kdo ve kolikokrat, od granat preluknjani teren iz prve svetovne vojne, spominjali na boje prednikov pa čeprav v vrstah Avstro-Osrske vojske.

Bili smo torej stisnjeni na sorazmerno majhnem prostoru, bili smo v nekakšnem taborišču, od koder brez dovolilnic nismo smeli. Za izdajo teh dovolilnic in za vsakodnevne stike s štabom 13. korpusa je skrbel britanski kapetan Alexander Simich, kasneje kapetan Thompson s svojim osebjem.

Seveda, popolnoma »neprodušen« ta kantonman odreda ni bil. Soferji so morali stalno dovažati vodo za kuhinjo in pitje. S tem v zvezi smo imeli možen izhod. Tudi na cesti proti Gorici so nam dajali vojni policisti (Indijci) prednost, kadar smo bili na poti z našim vozilom. Pozdravljali so nas z dvignjeno pestjo. Tako smo si nekateri lahko ogledali tudi demonstracije v okupiranih mestih, koder se je nenehno bil boj za priljučitev k Jugoslaviji. Pri takih pohodih smo morali biti zelo previdni. Fašisti so postali za nas poseben problem. Organizirali so se v udarne pretepaške in provokatorske skupine, ki jih je od okupacijskih sil postavljena civilna policija mirno prenašala.

Torej ni mogoče trditi, da je po končani vojni v tem delu že osvobojenega sveta zavladala svoboda, da je zavladal pravi mir. Izsiljena okupacija je ta svet spremenila v borbeno areno dveh ideološko različnih svetov, na račun katerih so si zavezniki z demonstracijo moči kovali svoje koristi. In da ne bi mi v odredu pozabili kako majhni in maloštevilni smo v primerjavi z njimi, so od časa do časa organizirali topniške vaje tako, da so granate letele nad našim kantonmanom. Morda so vse to počeli tudi zaradi tega, ker sami niso smeli priti k nam z orožjem, tako kot mi nismo smeli oboroženi iz »jajca na Krasu«, kot smo včasih imenovali naš kantonman. Na skrivaj pa je bilo vendarle koristno imeti s seboj orožje, še posebno, če smo odšli na pot od Stanjele proti Nabrežini. Tam so četniki in ustaši našli svoj »kanal« za uhajanje iz Jugoslavije k svojim zaveznikom.

Naše »jajce« in tudi druge kraje Slovenskega Primorja so obiskale zavezniške komisije. Pred vzpostavitvijo Svobodnega tržaškega ozemlja so želeli slišati od ljudi, če so Slovenci. Seveda se ob tej »anketi« niso preveč trudili. Omejili so se na mnogo bolj formalna vprašanja. Za njih ni bilo pomembno, da hoče ljudstvo živeti z ostalimi Slovenci v Jugoslaviji. Zanimalo jih je le, kam hodijo kupovat in kam prodajajo svoje izdelke; torej kam se ekonomsko naslanjajo. Pojem narodnostne pripadnosti jim ni bil znan, da o ideološki sploh ne govorim.

☆

To ubujanje spominov na prvo in delno drugo povojno leto nimajo za cilj, da bi ostala samo osamljen zapis. Zdi se mi, da je o odredu JLA za Slovensko Primorje, Trst in Istro zelo malo povedanega in zapisanega. Morda bo ta zapis le še koga vzpodbudil k nadaljnjim prispevkom na to temo.

BOJAN-MARIO

Temna senca nad svobodo

Zadnje dni druge svetovne vojne smo sodelovali v zaključnih operacijah 4. armade pri Klani in pozneje pri Ilirski Bistrici. Iz močnega aprilskega snežnega meteža v goratem svetu smo odšli v zadnjo bitko s sovražnikovimi enotami. Poskušale so se prebiti iz obroča proti Postojni, ker jim preboj proti Karlovcu in združitev z drugimi nemškimi enotami, ki so se umikale z Balkana, ni uspelo. Imeli smo težke boje in velike izgube. Dne 5. maja 1945 pa je bila za nas vojna končana. Tako smo po ureditvi enote odšli dva dni za tem v Tržič (Monfalcone), kjer smo zasedli prostor osvobojenega Slovenskega Primorja vse tja do Soče.

Gorica, jeseni leta 1945: Ljudje zahtevajo priključitev k Jugoslaviji.

Foto: E. ŠELHAUS

Lažni patrioti

MANJVREDNA SILA

Minilo je sicer že nekaj let, odkar mi je v Slovenskih gorah pripovedovala žena o tistih dneh, o Krškem polju med okupacijo. Žena iz Slovenskih goric je bila ena izmed mnogih, o katerih danes premalo govorimo. Zdi se kot bi bilo pozabljeno obdobje, ko so bile te ženske odrejane za prisilno delo h Kočevarjem na Krško polje, v Posavje. Žena s katero sem govoril je bila dodeljena dvema starejšima Kočevarjema. Na podstrešju so ji dodelili sobico in jo seznanili z dolgo vrsto opravil. Da je bilo treba vstati pred soncem in vse potrebno opraviti v hlevu, da živina ne bi bila lačna in umazana, da je moral biti pripravljen dober in obilen zajtrk za gospodarja, da je bilo treba celo dopol-

dne naporno delati na polju in še marsikaj, o tem mi je pripovedovala.

Kdor je spregovoril s takšnimi dekleti in ženami, za tistega Kočevarja je bilo to sramota. To je bila vendar po njihovem mnenju manjvredna delovna sila, to so bili hlapci. Ženske in dekleta v službi pri Kočevarjih so jedle v posebnih prostorih, nikdar za isto mizo kot gospodar. Tudi domov niso smele. Ko je nekoč poskusila priti v sosednjo vas Krško, so jo ustavili vaški stražarji češ, da se je hotela izogniti delu pri gospodarju. Bila je kaznovana.

Tudi domov ni smela pisati. Ne, prav nič niso kočevarski gospodarji naredili, da bi bilo življenje teh deklet znošnejše.

Nemci s Kočevskega so se umaknili s Posavja in Obsotelja, da bi varovali nemško mejo onstran Karavank. Takrat in ves čas pozneje (tudi danes), so bili aktivni razni Rolandi in Erihi, ki so razmišljali o tem, kako bi izpolnili hotenja »velikega firerja«. Ni jih sicer veliko, pa se dobro drže in v zadnjem času je videti in slišati kako visoko dvigajo glave in povzdigujejo glas. Ne zavedajo se, da delajo sebi in mnogim poštenim avstrijskim državljanom hudo slabo uslugo. Krvavih rok se vključujejo v svojo heimatdienstovsko organizacijo — lažni patrioti.

MILAN CIRK

Takrat, ko so Nemci selili naše ljudi iz Posavja, je bilo v krajih ob Muri in v Slovenskih gorah mobiliziranih več delovnih brigad. Njihova naloga je bila, da so pod vodstvom nemškega štaba za izselitev naših ljudi iz Posavja »urejali« zapuščeno premoženje. Tako so morali ti ljudje krmiti živino, čistiti in pripravljati prostor za nove prebivalce in še marsikaj. Novi prebivalci so začeli prihajati v decembru leta 1941 in v naslednjem letu iz Kočevskega. Dobro vem, kako so živeli na Kočevskem kočevski Nemci med obema vojnoma, kaj jim je omogočala stara Jugoslavija, da se ne bi čutili v življenju prikrajšane. Pravzaprav so bili to lastniki skoraj vsega premoženja na Kočevskem. Dobili so tudi možnost, da so krošnjariji po Nemčiji, prišli tako do primerne zasluzke in so prav dobro živeli. Približno 600 mladih moških je bilo vsako zimo na delu v Avstriji in Nemčiji. Tisti pa, ki so ostali doma, so se pod močnim nemškim vodstvom pripravljali, da bi uničili vse kar ni nemškega.

Ne bomo pozabili, da so prihajali k nam kot turisti s Koroškega, iz Avstrije in Nemčije v tisočih, da bi (ne samo Nemce in nemčurje, pač pa tudi nekatere naše ljudi) pripravljali posameznike na vojno. Organizirali so sestanke in celo vaje z orožjem za boj proti našemu narodu. Kočevarji so prodali svojo zemljo Italijanom, dobili pa so drugo zemljo, ki jo je nemški okupator s silo vzel našim ljudem v Posavju in Obsotelju.

OBISK NA RAZBORJU

V kmečki svet Razborja, ki leži severozahodno od Šoštanja in severno od Plešivice ter Uršlje gore, potnik ne zaide pogosto in še redkeje pride v te kraje novinar. Številne kmečke domačije, kar osemdeset jih je, so oddaljene od velikih prometnih cest. Ljudje so najbolj navezani na Slovenj Gradec, do koder je tri ure hoda.

Tudi v teh krajih je naša zemlja razgrnila svoje materinske prsi, ki ne hranijo le kmetiča, drvarja in voznika. Z nepremagljivo življenjsko močjo so napajale uporne slovenske sinove in tudi sinove vseh drugih naših narodov in narodnosti, ki so z ramo ob rami krvaveli v najtežjih dneh.

V oktobru leta 1944 se je v Razborju bojevala Tomšičeva brigada. Vsako leto se domačini spominjajo te bojeve z mnogo močnejšim sovražnikom. Na srečo je bila takrat megla in so nemški topovi, ki so obstreljevali partizanske položaje, precej grešili. Proti večeru so se morali Tom-

šičevci umakniti zaradi prevelike moči na Upeško goro. Več poslopij je v boju pogorelo in med njimi tudi Lipševa domačija.

Kdor obišče te kraje, pride tudi do bunkerja pri Verneršku, kjer je bil nekaj časa komite Komunistične partije. To partizansko skrivališče radi obiskujejo mladi in starejši. Eni obujajo spomine, drugi pa se ne morejo načuditi, v kakšnih skromnih razmerah se je rojevala svoboda. Prav z obiski takšnih krajev pa se krepi tudi spoštovanje do našega narodnoosvobodilnega boja.

Zdaj je v teh višinah mirno. Svečana tišina se razliva nad gozdovi in strmimi košenicami. Tisti, ki so partizani v teh krajih, ne bodo pozabili radodarnih kmečkih mamic ter starih očakov. Le-ti so radovedno prisluškovali na političnih urah čet in bataljonov. Da, tudi prebivalci teh krajev se pogosto spominjajo na najtežje obdobje življenja našega naroda.

ADOLF ANKON

GORJE

Dopolnilni pouk in praktične vaje

Kot je znano, so bili že pred leti ustanovljeni v občinah in pri krajevnih skupnostih štabi za civilno zaščito in ljudsko obrambo z nalogo, da ustanovijo v svojih KS posamezne oddelke za izvajanje nalog splošne ljudske obrambe in civilne zaštite.

Tudi v Gorjah je bil takrat ustanovljen oddelek za prvo pomoč in oddelek za požarno varnost ter pomoč pri elementarnih in drugih nesrečah. Člani teh oddelkov so že takrat opravili tečaj v določeni panogi in s tem v zvezi tudi izpite. Ker pa je treba to znanje stalno obnavljati, je oddelek za požarno varnost in pomoč pri elementarnih nesrečah imel v soboto 13. novembra prvi del praktičnih dopolnilnih vaj in teorije. Drugi del bo sledil v bližnji prihodnosti.

JOŽE AMBROZIČ

SELNICA OB DRAVI

Pobratenje

Pred nedavnim so občani Selnice ob Dravi nadvse slavnostno praznovali svoj krajevni praznik. Ob tej priložnosti so med drugim uresničili pobratenje z delavci tovarne Djuro Djaković iz Slavonskega broda.

Delegaciji iz obeh krajev sta odnesli k spomeniku k Duhu na Ostrem vrhu venec, ob avstrijsko-jugoslovanski meji pa so pripravili tudi krajši kulturni program. V Selnici so ustanovili tudi taboriški odred, ki nosi ime po Djuri Djakoviću, hkrati pa so odprli razstavo, ki prikazuje delo in življenje tega znanega komunista.

F. HOVNIK

LJUBLJANA

Tekmovali so invalidi iz Ljubljane in Dolenjske

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je po programu priredila področno tekmovanje »Ljubljana z Dolenjsko«. Nastopili sta dve tekmovalni skupini po šest tekmovalcev po kategorijah invalidnosti. Po dolgem času so nastopile tudi tekmovalke z dvema ekipama. Tekmovanje na štiristeznem kegljišču Štern na Ježici so se udeležile ekipe iz Črnomlja, gluhonemi iz Ljubljane, športno društvo Invalid iz Ljubljane, društvo Invalid Ljubljana-Siška.

Vrstni red: Ljubljana B 499, Komet 487, Ljubljana-Siška 486, Ljubljana A 461

in Črnomelj 414 podrtih kegljev. Tekmovalke ekipe A so podrle 238 in ekipe B 221 kegljev.

Komisija je ugotovila, da tekmovalci gluhonemih in šiškarji niso upoštevali pravil tekmovalja (sodelovati bi morala vsaj dva na vidu prizadeta invalida) in so izpadli iz nadaljnjega tekmovalja.

Na republiško prvenstvo, ki bo sredi decembra, so se uvrstile ekipe A in B Ljubljane in tekmovalke ne glede na rezultat. Organizacija tekmovalja je bila dobra.

BOVCON

PODNART

Občni zbor ZRVS

V sredo 10. novembra je bil v kulturnem domu Podnart občni zbor ZRVS, ki so se ga udeležili tudi člani te organizacije iz krajevnih skupnosti Ljubno. Na občnem zboru so sklenili, da bosta odslej dve osnovni organizaciji ZRVS in sicer v KS Ljubno z 28 člani in v KS Podnart s 50 člani. Na občnem zboru so sklenili, da bodo tudi v prihodnje tesno sodelovali.

KOPER

Zanimanje za zakon o ljudski obrambi

V soboto 13. novembra so člani ZRVS in drugih struktur SLO iz organizacij združenega dela do zadnjega kotička napolnili veliko kinodvorano »Soča« v Kopru. Tovariši Marko Mrak, pomočnik republiškega sekretarja za narodno obrambo SRS je navzoče seznanil z Zakonom o ljudski obrambi.

Na podlagi določil zakona o vojaški obveznosti in programa splošnega vojaškega usposabljanja ter idejnopolitičnega izobraževanja članov ZRVS in drugih vodilnih struktur SLO sodi predavanje v program izobraževanja za leto 1976/77. Pripravila sta ga obalna konferenca SZDL Koper, koordinacijski odbor za LO in DS ter obalni odbor ZRVS. Ista tema predavanja je bila tudi dan pred tem za območje Izole in Pirana v veliki dvorani Avditorija v Portorožu. Tudi tam je bila udeležba zelo visoka. Slednje dokazuje, da se delovni ljudje na obali zanimajo za novosti, ki jih prinaša Zakon o ljudski obrambi.

S. C.

ZALEC

Solidarnostni protesti

Štirinajsti november je za nami. Brez dvoma so številna protestna zborovanja po naši domovini pomagala naši manjšini v njenem prizadevanju za kar

največje bojkotiranje zlonamernega preštevjanja. Naši narodnostni manjšini sta dobro vedeli, da jih podpirajo vsi jugoslovanski narodi.

Boju koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov so se pridružili tudi delovni ljudje in občani žalske občine. Pred zgradbo občinske skupščine so minuli petek (pred preštevanjem) izkazali svojim rojakom v Avstriji vso podporo in najostreje obsodili ravnanje avstrijske vlade, ki ni sposobna zagotoviti pra-

novembra, ko bo ob 16. uri slavnostna seja KS Podnart in kulturna prireditev, na kateri bodo sodelovali moški pevski zbor in dramska skupina KUD Svoboda Podnart ter pionirji pionirskega oddreda Alojz Rakovec iz osnovne šole Oviše. Slavnostni govornik bo sekretar osnovne organizacije ZKS iz Kemične tovarne, Franc Polajnar. Podeljeni bosta tudi dve družbenopolitični priznanji.

CIRIL ROZMAN

vic narodnostnima manjšinama. Prav tako ni sposobna zatreti velikonemških revanšističnih sil, ki s svojimi fašističnimi metodami onemogočajo normalno življenje manjšinam in ogrožajo mir med sosednjima narodoma.

Množičnemu protestnemu zborovanju so dali pomemben ton tudi nekdanji borci za severno mejo. Posebna delegacija pa je odnesla na braslovsko pokopališče venec.

DARKO NARAGLAV

PODNART

Krajevni praznik

V spomin na prve volitve v krajevne vaške odbore, ki so jih izvedli prebivalci na območju sedanje krajevnih skupnosti Podnart v novembru leta 1944, praznujejo v tem kraju vsako leto v novembru svoj krajevni praznik. Letošnje praznovanje bodo združili s praznovanjem Dneva republike. S tem v zvezi bodo imeli v novembru več športnih prireditev. Osrednje praznovanje bo 28.

LOŽ

SPOMINSKE SLOVESNOSTI V LOŠKI DOLINI

Triindvajsetega oktobra je minilo devet let od smrti znanega revolucionarja in narodnega heroja Janeza Hribarja. Tega dne je osnovna šola v Starem trgu pri Ložu, ki nosi njegovo

OBČINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

GRADIŠČE — Dne 23. 11. 1943 je bil ustanovni sestanek odbora OF za področje takratne sv. Trojice — sedaj Gradišče.

GRNICE — Dne 25. 11. 1943 so enote narodnoosvobodilne vojske napadle nemško kolono v vasi Vrtovin.

ANDREJ GMAJNAR:

Kozjansko rojstvo

Ob napadu na Kozje, septembra 1944, so partizanske enote zajele precejšnje število okupatorjevih vojakov, ki so jih nato postrelile v sosednjem trgu na mestu, kjer je danes smetišče. Menda je takrat iz skupine ušel vojak, ki ga krogla prav tako kot ostale ni zgrešila, a ga tudi ni ubila. Izpod grmade krvavečih teles, v katerih je še besnel maščevalni utrip, se je ranjeni nemški vojak izvil. V gluhih noči na poboju Vine gore, kjer so ga menda obvezali. Zasmililo se jim je bedno človeško bitje, potem pa je odšel naprej. Kam, ni vedel nihče in se tudi ni vpraševal. A mnogo pozneje, že v letu zmage, so se pojavili prvi glasovi, da je bila storjena velika na-

paka, ki jo je Kozjansko poplačalo z ognjem in ponovnim trpljenjem. Možakar naj bi se privlekel na poveljstvo Pavelčeve Nezavisne države Hrvatske, povedal vse, kar se je zgodilo in to, kar je bilo potem, naj bi bilo povračilno maščevanje nad Kozjanci.

Dne 10. decembra 1944 so se od Sotle začele valiti ustaške in čerkeške horde, podivjanci, zavedajoč se skorajšnjega propada. Glas o bližajočih se ustaših je naglo dosegel kozjanske vase in trge. V dolini in po gričih se je začelo mrzlično prese-ljevanje tistih, ki so še vedeli nihče in se tudi ni vpraševal. A mnogo pozneje, že v letu zmage, so se pojavili prvi glasovi, da je bila storjena velika na-

benih, je bilo le malo moških in fantov. Med kora-ki so se zapletali otroci in strmeli v pobočje Bohorja, v dolino, ki je bila dolge mesece svobodno partizansko ozemlje, kjer se je smelo govoriti slovensko, peti po domače in hoditi v partizansko, slovensko šolo. Strmenje je preraščalo v začudenje.

Kje so zdaj možje z zvezdami na kapah, kje so brigade, ki so jih varovale te dolge mesece negotosti; blažen privid svobode? Stokovska mati je tiščala pod pazduho Singerco. To je še uspela v ihti vzeti iz kože. Bila je težka in ženico je vleklo k tlom, ko je vlekla za sabo tri vnuke, katerih oče je bil že tri leta zdoma, v brigadi. Kresovka je bila po svoje srečna, da je bil tam. Oni, ki so bili v taborišču, se le redko vračajo, so v teh dolgih letih vojne spoznali Kozjance. Tam, v gozdu, pa se le nekako prebijajo.

Tam spodaj, v trgu, je bilo prazno. Vsi so odšli v gozdove, v svoje gorce, k prijateljem in znancom, da jih ne bi nepripravlj-

Matricola 451

Prve dni našega prometnega režima v Ljubljani sem pustil avto na obronku centra in se podal peš razvijavati prometne pasti. Ko sem hodil po tistih ulicah, ki sem jih doslej vrsto let samo prevozil, oklenjen med steklo in pločevino, sem se počutil kot turist. Ni mi bilo treba mrzlično iskati parkirišča in ustavljal sem se lahko, kadar se mi je zahotelo. Dvignil sem glavo proti pročeljem starih in novih hiš in si jih ogledoval, kot bi jih videl prvič. Presenečeno sem tudi ugotovil, da sem kot »pešak« hitrejši od »motorizirane kolone«. Pa tudi zance sem srečaval, ki jih že lep čas nisem videl. Vsaka stvar ima dobre in slabe strani. Medtem ko te v avtu združujejo prometna gneča in semaforji, te sedaj kratki klepeti skoraj na vsakem drugem vogalu.

☆

Tako sem po skoraj dvajsetih letih srečal tudi Pavleta Lešnjaka. Takoj sem ga spoznal po njegovi hitri in živahni hoji. Še preden sem ga pozdravil, so se mi utrnili spomini na taborniška leta. Spomnil sem se lepo razporejenih zelenkastih šotorov, ki so se zanimivo vključevali v okolico. Spomnil sem se tudi predvojnih skavtov in naprednejših gozdovnikov, ki so se še leta 1951 potegovali vsak za svojo organizacijo vse dotlej, ko je pokojni prof. Živko Lovše odločno zahteval novo organizacijo tabornikov, ki naj deluje na tradicijah NOB. Tedaj je k tabornikom pristopil tudi bivši gozdovnik Pavle Lešnjak, ki se je točno deset let pred tem, junija leta 1941, odločil, da sodeluje pri organiziranju oporniškega gibanja proti okupatorju. Kmalu za tem, ko je na pobudo Zorota Živca zbral skupino zavednih mladincev, mu je Viktor Avbelj zaupal še pomembnejšo nalogo: skupaj z Milanom Šušteršičem je bil zadolžen, da organizira mladinski rajonski odbor OF. Odbor je bil osnovan na polju za Rižarno. Z vsakim dnem je v organizacijo dotevalo več članov. Teren, na katerem je vodil sestanke Pavle, je obsegal območje Bežigrada od Vilharjeve ceste do vojaških skladišč na Polju. Prvenstveno je bil odbor zadolžen za razpečevanje »Slovenskega poročevalca« in »Mlade Slovenije« ter za organiziranje napisnih akcij in trosenja

letakov. Nekaj tega sem se spominjal še iz taborniških časov.

Ko sva se pozdravila, me je Pavle Lešnjak hitro spoznal, čeprav morda ni takoj vedel, na katerih taborih smo se vse srečali. Okoli tabornišstva sva tudi načela pogovor.

»Seveda sem še tabornik«, mi je takoj odgovoril. »Se vedno vodim odred Bičkove skale za Bežigradom, ker se od Bežigrada, čeprav ne stanujem več tam, kar ne morem ločiti.« Vem, sem odvrnil, »na ta del Ljubljane vas pač vežejo mladostni in medvojni spomini.«

»Da, tako nekako,« je dejal Pavle. Vesel sem bil, da sva prišla k stvari. Ker pa je bil pravkar čas malice in je bilo za cestni razgovor kar prehladno, me je popoldne povabil na dom.

In takrat sva nadaljevala načeti pogovor.

»Tu je toplo in za razgovor bolj prijetno,« je začel Pavle. »Hčerka je odšla na taborniški sešestanek, žena tudi na nekakšen sešestanek in naju zato ne bo nihče motila.«

Res je bilo tako, čeprav je televizjski sprejemnik mežikal v kotu.

»Ja, naša organizacija za Bežigradom je imela kup drobnega dela«, je povzel besedo Pavle. »Med napisnimi akcijami smo poslikavali pročelja hiš z gesli, srpi in kladivi ter znaki OF. Rado Jelinčič, ki je imel talent za risanje, nam je izdelal linoreze za tiskanje raznih letakov in listkov s parolami in gesli. Največkrat smo tiskali v stanovanju Brelihovih na Linhartovi 12, včasih pa tudi pri meni doma, pri Jelinčičevih in na žagi pri Petru Ravnikarju.« Nato je veselo dodal, da sta z Radetom Jeličinčem izkopala dva bunkerja za shranjevanje orožja za akcije VOS — bunkerja, ki nikdar nista bila odkrita.

»Rad se spominjam raznih akcij, ki smo jih izvedli leta 1942,« je spet nadaljeval Pavle. »Tako smo uspeli minirati telefonsko napeljavo za bežigradsko gimnazijo, organizirali smo proslavo mladine na Prešernov dan pred spomenikom pri Tromostovju. Prosla-

va je bila veličastna, saj je imela večina mladincev šopke s slovenskimi trobojnicami. Uspeli smo, čeprav so nas italijanski fašisti razgnali, šopke pa pometali v Ljubljano.

Prišel je maj leta 1942, ko so naši mladinci začeli množično odhajati med

partizane. Imel sem veliko dela, da sem dobil preko rajonskega odbora ponarejene dokumente in podatke o javki, kjer naj se javijo, ko pridejo preko bloka iz Ljubljane. Tudi z Radom sva želela med partizane. Vendar so nama odgovorili, da sva potrebna v Ljubljani.

Toda, ker je bilo njegovo ilegalno delo preveč očitno, so ga prijeli faši-

sti in odpeljali v Gonars. Še danes hrani nalog za aretacijo, ki mu ga je spretno uspelo izmakniti fašistom. Tudi iz poznejših taborišč hrani drobne dokumente.

»Vsi ti dokumenti so danes zame samo še drag spomin na ilegalno delo«, meni Pavle.

Ko je bil čez nekaj mesecev premeščen v ljubljanske zapore, se je znašel med zavedno bežigradsko mladino. Zaradi izdaje Karla Molka so okupatorji prijeli večje število terenskih aktivistov. Naslednje leto (1943), je bil obsojen in odpeljan v Italijo. »Sledili so razni zapori«, se spominja Pavle. »Na vrsto je prišla Alessandria, kjer sem imel številko — matricola 451. Kot v Gonarsu, tudi tu nismo mirovali. Bili smo dobro organizirani za primer, če bi se pokazala možnost pobega.«

Razgovor je za kratek čas prekinil televizijski sprejemnik. Pavle mu je namreč ojačal glas, da bi poslušal poročila. Vsak dan hoče biti na tekočem. Ko so bila poročila mimo, mi je pokazal zvezek z ročno izpisanimi pesmicami.

»To so pesmi«, je pojasnil Pavle, »ki so jih v Alessandriji pisali naši fantje. Največ jih je napisal Lojze Kump. Med seboj smo jih prepisovali. Še nikjer niso bile objavljene.«

Še enkrat je Pavletu uspelo priti v Ljubljano. Vendar je bil tokrat ostro opazovan od skupine Zakar, članov domobranske tajne policije. Ker se je spet povezal s terenci in pomagal organizirati Narodno zaščito, je bil kmalu odkrit. Preden je bil poslan v nemške zapore, je bil na Prešernovi cesti šest dni brez hrane in vode. Toda nikogar ni izdal.

»Vse to je mimo«, je zaključil svoje pripovedovanje Pavle. »Sedaj zbiram razne podatke za knjigo o zgodovini Bežigrada.«

Ko sem odhajal, sem se spet spomnil zelenih taborniških šotorov in jih primerjal z današnjimi turističnimi šotori, ki kot semaforji bleščijo iz gozdov. Kaj smo že vse morali imeti s seboj? Taborniško vrvico, vžigalice v nepremočljivem ovitku, nož, itd. Danes je verjetno spisek izpopolnjen: plinska bomba, tranzistorski sprejemnik in še marsikaj. Nazaj k naravi!

ROGER GOGALA

me, organizirala pred doprskim kipom Janeza Hribarja žalno svečanost. Zbranim je spregovorila prosvetna delavka Silva Šepec, delegacija mladine iz osnovne šole in delegacija Kovinpolastike pa sta položili venec pred kipom in na pokopališču v Ložu.

Na svečanosti je sodeloval pionirski in moški pevski zbor »DPD Svoboda« iz Loške doline, recitatorji ter predstavniki krajevnih družbenopolitičnih

organizacij. Na svečanosti so bili prisotni predstavniki pobratene krajeвне skupnosti iz Frama na Štajerskem.

Osrednja spominska svečanost ob dnevu mrtvih v Loški dolini je bila v petek 29. oktobra pred spomenikom padlim borcem, talcem in žrtvam fašizma na Ulaki. Tu je zbranim spregovorila tovarišica Milena Kočvar.

SLAVKO BERGLEZ

ne našli ustaši in jih ne usmiljeno postrelili, kaj postrelili, poklali; živina brez vesti. Preko Klačnic so se že spuščali prvi podivjanci. Petelinja peresa za klobuki so jim vihrala v krvi željnem zagonu in v rokah so se svetili bajoneti, ki so se jih Kozjanci že skorajda navadili. V trgu, ki je že odmeval od pijanega kričanja plena željnih, sta bili le še dve »kleti in fant, domači aktivisti OF. Nekaj minut prepozno je skupinica ostala med trškimi hišami, ustaši so jih že zapazili. Padli so prvi rafali, razvnelo se je pobesnelo streljanje, kriki. Trojica se je pod hudournikom krogel vrgla v bližnji, redkimi drevesi posejani gozd, ki se je nadaljeval v prepadno sotesko. Tam zgoraj, nad sotesko, je bil mogočen gozd, je bil Bohor, je bila Svoboda, svetlo upanje vseh kozjanskih partizanov.

Še dolgo je odmevalo streljanje vse povprek v prepadno sotesko, a troje mladih ljudi je že izginilo v varno zavetje Bohorja. Začela se je ustaška stra-

hovlada, ki na srečo ni zahtevala žrtev. Zgodilo pa se je nekaj drugega, nekaj, kar Kozjanci, v vojni navajeni vsega hudega in prepričani, da se kaj več pač ne more zgoditi, niso pričakovali. Koderkoli so se razlile tisti dan in noč za njim ustaške tolpe, so se dvignili v zrak ognjeni zublji in kar jim je bilo prihranjeno vsa ta leta besnenja in uničevanja, se je imelo dopolniti zdaj. Kozjanske bajte in mogočne domačije trdih kmetov so bile v tisti noči 10. decembra mogočen kres, davek svobodi. Ognjena kača pa se je raztezala v dolžini več kot deset kilometrov. Ostali so le trgi. Sovražnik je bil preračunljiv: vojne pač še ni konec in kdo ve, kdaj nam te majhne trdnjave lahko koristijo.

Na vrhovih in pobočjih, v strminah in po kolovozih pa je še vedno vrvelo. Ljudje so bežali celo noč, nekateri celo brez cilja in pravega namena. Da le beže, da se izognejo v senožeti in med brajde in trsje, da, v temno noč, kamor si sovrag gotovo ne

bo upal. V njih ni bilo prave misli. Besede so bile raztrgane, nezbrane in niso imele kam. Trdo so se stiskale roke in grla, vroča čela so grizla misli. In človeške mravlje so potovale v noči, polni ognjenega žara. Štokovska mati je bila na enem svojih večnih potovanj, ki so se vedno znova in znova sklepala in hitela k istemu cilju, v vinograd. Brez tega bi ne bilo sreče, ne pravega življenja, ne bi bilo popolnosti. O pravkaršnjem mučeništvu kozjanskih bajt še ni vedela ničesar. Ognjeni zublji za hribovi so se prelivali v svetlo sij, v nekakšno zlovesčo ponočno mavrico in naznanjali slehernemu, ki je popotoval, da je v zraku zlo in nesreča. Vse to je prihajajo čedalje bliže, bilo je, da bi človek neznani sij prijel v roko, ga zvil, iztrgal iz hiš in stlačil v zemljo, veliko, nesrečno povestno žalosti. Mater je dušilo pa si ni mogla razložiti kaj. Čutila je zlo, tega se je naučila v dolgih letih življenja, na svojih potovanjih.

(se nadaljuje)

Lisca

Sevnica

- nedrčki
- stezniki in elastične hlačke v aktualnih modnih barvah
- kopalne obleke — ženske in moške
- kravate

Moda — eleganca — praktičnost — odlike izdelkov L i s c a

Ob dnevu republike pristrčno čestitamo vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

NOVO V PRILJUBLJENI ZBIRKI

TI VRAŽJI FANTJE V LETEČIH ŠKATLAH

avtobiografsko pričevanje — napet roman
spomini preizkusnega pilota

Len Daughton: ČRNE OVCE

Gregory Boyington: BOMBNIK

Mark L. Gallaj: ČEZ NEVIDNE
OVIRE

založba
mladinska knjiga

Zanimive upodobitve treh različnih svetov in treh različnih obdobj iz treh zornih kotov

Pisana galerija junakov, značajev in usod

Vznemirljivo branje — ne le za tiste, ki so poklicno ali kako drugače povezani z letenjem, marveč tudi za širši krog ljubiteljev napete, poučne in hkrati strokovno neoporečne tovrstne literature.

blizu 1200 strani

140 slikovnih prilog

488 din — tudi 5 obrokov

ZA NAROČILO PO POVZETJU POSEBNO DARILO!

Nove knjige v zbirki TI VRAŽJI FANTJE ... lahko že kupite v vseh knjigarnah ali jih naročite pri poverjenikih in zastopnikih na šolah, pri akviziterjih oziroma — s priloženo naročilnico — tudi neposredno pri založbi Mladinska knjiga, Oddelek za prodajo po pošti, 61000 Ljubljana, Titova 3.

NAROČILNICA

Priimek, ime, ulica, hišna številka, št. pošte, naslovna pošta _____

naslov iz osebne izkaznice _____

zaposlen(a) pri (naslov) _____

št. osebne izkaznice _____ izdane pri _____

letnica rojstva _____

DA — želim prejeti zbirko treh knjig

0131695 TI VRAŽJI FANTJE V LETEČIH ŠKATLAH — 488,00 din

Plačal(a) bom:

— po povzetju (ob prevzemu knjig)

— v 5 zaporednih mesečnih obrokih po 97,60 din

Prosimo, označite pogoje, ki vam ustrezajo.

Znesek bom poravnal(a) v skladu s prodajnimi pogoji, ki sem jih označil(a), takoj po prejemu računa in položnic na tekoči račun Mladinska knjiga, TOZD založba, Ljubljana, 50101-601-16733.

Datum _____ Podpis _____

ČE SE ODLOČITE ZA NAKUP PO POVZETJU, BOSTE S KNJIGAMI
BREZPLAČNO PREJELI ŠE 2 BARVNA POSTERJA!

YUGOTOURS

LJUBLJANA, Titova 36/9 nad.
telefon 322-458, 321-794

Za bralce TV 15 organiziramo potovanje

LENINGRAD—MOSKVA — 8 dni

SAMO 2.790 din

Polni pensioni v hotelih A kategorije

odhod 2. decembra 1976

MOŽNOST PLAČILA V 6 OBROKIH

Odrežite kupon in ga pošljite na Yugotours

Kupon TV 15

Ime in priimek _____

Naslov _____

Za potovanje prijavljam _____

Način plačila

gotovina

kredit

Akontacijo 1246 din po osebi pošljite po poštni nakaznici na naslov Yugotoursa Ljubljane.

PREBERITE

BORCI GUBČEVE BRIGADE

Oglejte si razstavo slik ing. Borisa Kobeta »Po poteh Gubčeve brigade«, ki je v Mestni galeriji v Ljubljani.

Razstava bo odprta do 27. novembra vsak dan od 10. do 18. ure.

Odbor

IŠČEM ZDENKO SLOMŠEK

Prosim tovarišico Zdenko Slomšek — pred in med vojno je bila učiteljica v Loškem potoku, po vojni pa okrajna šolska nadzornica v Kočevju — da mi (ali pa njeni znanci) javi svoj naslov na:

Karol Mohar, učitelj, Osnovna šola Kočevje, 61330 Kočevje.

BORCEM IN AKTIVISTOM OBALNIH OBČIN

Domicilni odbor Briško-beneškega odreda vabi vse borce in aktiviste, ki so delovali za časa NOB na področju Briško-beneškega odreda, Operativnega štaba za zapadno Primorsko in Kobariškega vojnega področja, a sedaj živijo na obalnem področju Kopra, Izole in Pirana, na ustanovni zbor obalne sekcije BBO, ki bo v ponedeljek, 22. novembra ob 17. uri v Gregorčičevi ulici 7 (kulturni dom — bivša ljudska menza).

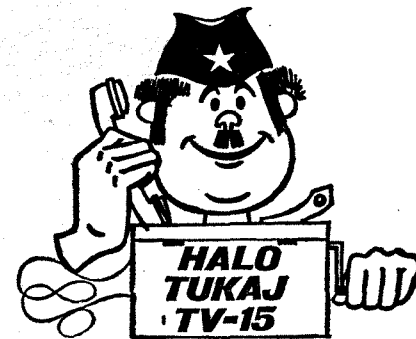
Domicilni odbor BBO

ZAHVALA

Občinski odbor ZZZB NOV Škofja Loka, Krajevna skupnost Dražgoše in Združenje borcev Dražgoše izrekajo zahvalo vsem, ki so se udeležili slovesne komemoracije in po-

ložili vence ob prenosu posmrtnih ostankov padlih žrtev dražgoške bitke dne 24. 10. 1976 v Dražgošah.

Posebno se zahvaljujemo vsem izvajalcem programa, in sicer: tovarišu Ivetu Šubicu, ZKPO Škofja Loka, godbi na pihala 9. armade, komandi garnizije JLA Škofja Loka, pevskemu zboru Selca-Zelezniki in recitatorjem, družbenopolitičnim organizacijam, oddelku za ljudsko obrambo pri Skupščini občine Škofja Loka, štabu za splošni ljudski odpor ter delovnim organizacijam in gasilskim društvom, ki so počastili spomin na dražgoške žrtve.

EKSKURZIJA V JASENOVAC

V soboto, 4. decembra 1976 bosta TTG in Partizanska knjiga priredila ekskurzijo v bivše zloglasno taborišče Jasenovac. Odhod iz Ljubljane bo s posebnim motornim vlakom ob 7. uri, z zvezami v Zidnem mostu. Cena prevoza, zajtrka in večerje v vlakcu din 156. Povratek v Ljubljano bo okoli 18. ure.

Obiskovalcem bo v vlakcu na voljo za 52 dinarjev knjiga Dr. Nikoliča: Otroci s Kozare, ki obravnava reševanje otrok iz taborišča Jasenovac in njegove podružnice Stara Gradiška. Knjigo je založila Partizanska knjiga v zbirki Rdeči atom.

Osebe in pismene prijave ter vplačila sprejema Poslovalnica TTG — Ljubljana, Titova 40.

SGP »SLOVENIJA CESTE«

TOZD »Industrija apna Kresnice«
n. sol. o.
K R E S N I C E

PROIZVAJAMO:

- živo apno
- metalurško apno
- hidrantno apno
- kamene agregate

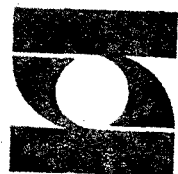
PRIMORJE GORICA
n. sol. o. Šempeter pri Gorici

tozd
živinopromet gorica
INDUSTRIJSKA KLAVNICA IN PREDELAVA MESA
o. sub. o. Nova Gorica
Nova Gorica Panovška cesta

65001 NOVA GORICA — TELEFON 22-011 — POŠTNI PREDAL 101 — ŽIRO RAČUN 52000-601-10194 PRI SDK NOVA GORICA

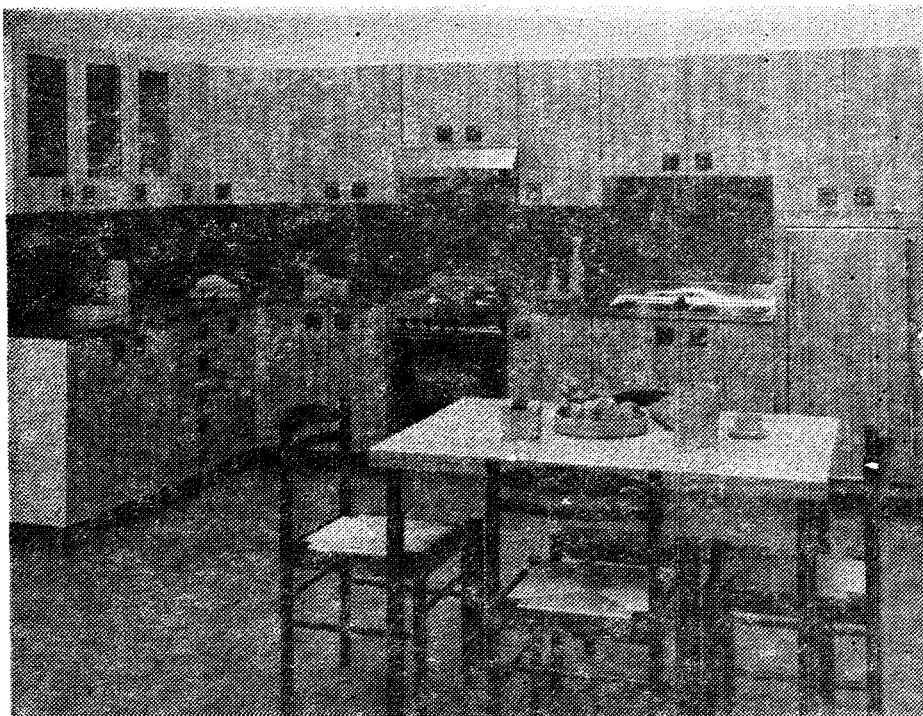
Prodaja mesa vseh vrst in mesnih izdelkov

rašica
tovarna
pletenin
ljubljana

POŠTA: 61211 Šmartno pod Šmarno goro
TELEFON: 345-361
TELEX: 31-496 YU RAŠICA

KUHINJA TANJA

Naša kuhinja ustvarja udobnost, svetlobo in toplino – nov ambient za nov način življenja.
Zato je kuhinja, ki si jo najbolj želite.
Enostavnost oblik in racionalnost komponibilnih elementov dajejo kuhinji svetlobo, eleganco in sodoben videz.
Vgrajeni gospodinjski aparati omogočajo gospodinji dober razpored časa.

TOVARNA POHIŠTVA

AJDOVŠČINA – JUGOSLAVIJA – TELEFON 065-73010/73011 – TELEKS: 34340

KEMIČNA INDUSTRIJA
MEDVODE

DONIT

TELEFON: 71106 TELEX: 31365

PROIZVODNI PROGRAM

tehnični laminati
elektroinstalacijski
vozli in
razdelilne omarice

poliestrski izdelki
in elektroimpre-
gnacijski materiali

tesnit

tesnila

filtri

lepila

smole

mase za stiskanje

odpreski

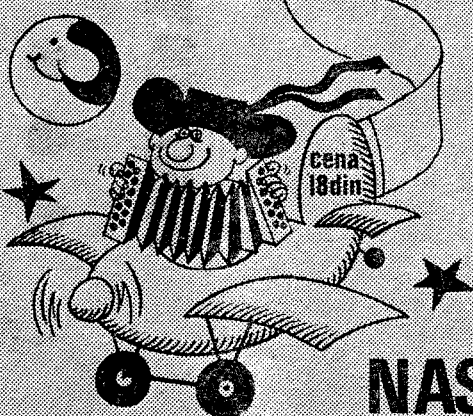
žične in plastične
mreže

keramika

polirne in brusne
paste

Delovnim ljudem
in poslovnim
prijateljem iskrene
čestitke
za 29. november –
**DAN
REPUBLIKE**

**KOLEDAR
VREME
HUMOR**

**NASVETI
ZANIMIVOSTI
UGANKE**

PAVLINOVA PRATIKA 1977

Trgovsko podjetje

volna

61001 Ljubljana,
Mačkova 2

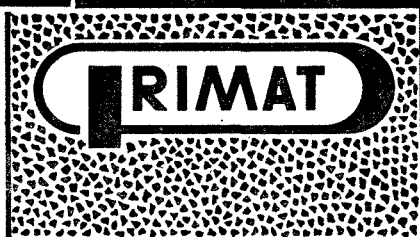
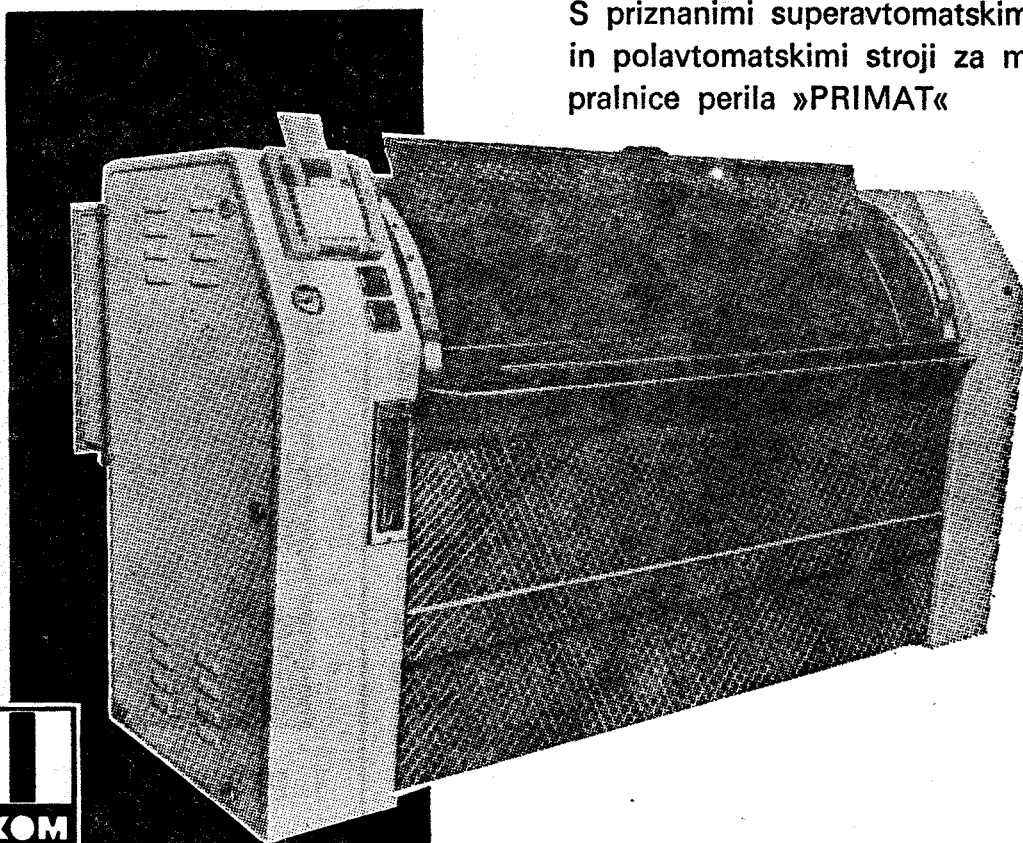
nudi v svojih specializiranih prodajalnah
v LJUBLJANI bogato izbiro metrskega
modnega blaga, moške in ženske konfek-
cije, modnih pletenin, perila, zaves, pre-
prog itd.

Delovni kolektiv »VOLNA« čestita vsem
kupcem in poslovnim prijateljem za praz-
nik 29. NOVEMBER — rojstni dan naše
republike.

**PRANJE
SUŠENJE
LIKANJE
PERILA**

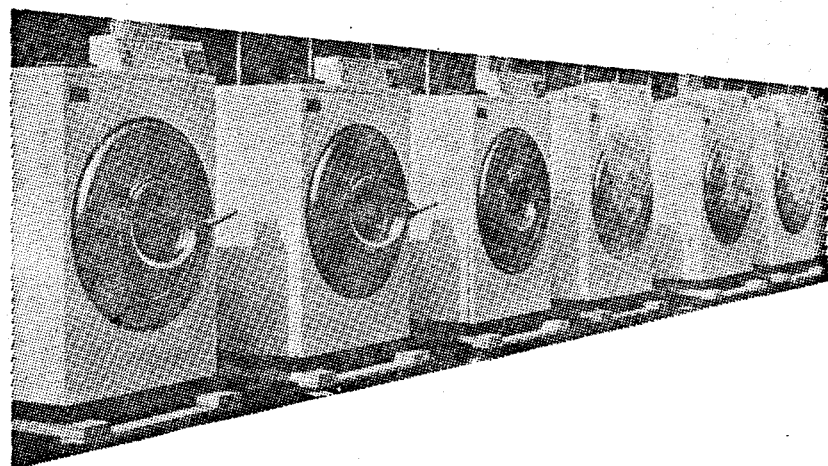
ENOSTAVNO • KVALITETNO • EKONOMIČNO

S priznanimi superavtomatskimi, avtomatskimi
in polavtomatskimi stroji za mehanizirane
pralnice perila »PRIMAT«

TOVARNA KOVINSKE
OPREME
MARIBOR
Industrijska 22

Telefon: 28641, Telex: YU 33178

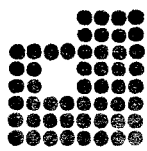

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NAŠI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFON 1: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833; CENTRALA 22-05; KOMERCIJALA 20-868
OBRAČUN: VIO 22-833; BROJ 20-806; OPEKA 22-842; INJENIR 51-814
CESTA NA VRHOVCE TEKUČI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL M-7

61000 LJUBLJANA, CESTA NA VRHOVCE 2

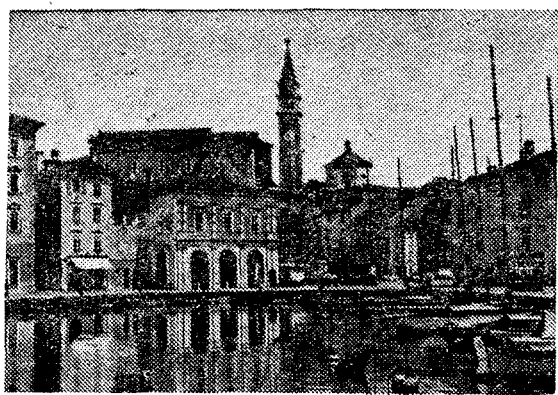
VAM NUDIJO

vse vrste opečnih izdelkov za nosilne, predelne stene in stropne ter ostali gradbeni
material — apno, cement, betonsko železo, dimne tuljave, Schiedel dimnike, beton-
ske strešnike itd.

Iz nove Tovarne keramičnih ploščic v Račjem selu pa kvalitetne sinter glazirane in
neglazirane keramične ploščice.

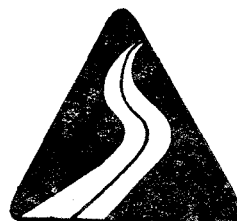
Informacije na tel. 61-965, 61-802, 58-546.

KRIŽANKA

SESTAVIL:	ALOJA	SEJA	MONGOL
KOPRIVSEK			
NEMŠKI			
FILOZOF			
TUJE			
Z.IME			
KONICA			
OČE			
VNETJE			
UŠESA			

RISAL:	SAMOTNEZ	SUBTROP.	VRSTA	GL.MESTO	REKA PAD	100 M ²		
JAK		CVETICA	ŽELVE	GRČIJE	ROMULOV	POLITIČNA		
					BRAT	ZATOČISKA		
USMILJEN								MAKARSKA
CLOVEK								
AMATERSTVO								
RAČUNSTVO								
MESTO V					AFRIŠKI			
ALŽIRIJI					VELETOK			
					IZDELOVAL.			
					SIRA			
TUJI					AVSTRIJSKI			
CASNIK					POLITIK			
					EVROPSKA			
					REKA			
KRILO				IGOR		ANA	STEVNIK	
RIMSKE				OZIM		KARIČ	NATRIJ	
ODJERICE				TOMOSOV				
				AVTO				
POČASNEJE								
V GLASBI								
KRIŽANKA	MESTO V							
HOBBY	UZBEŠKI							
	SSR							
TV 15		FÜRSTEN-				TV-16	RAZLIČNA	
		BERG					VOKALA	

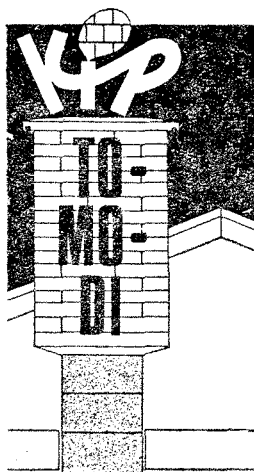

**CESTNO
PODJETJE**

LJUBLJANA n. sol. o.
Stolpniška 10.

Poslovni predmet podjetja je:

- vzdrževanje cest
- gradnja in rekonstrukcija cest
- proizvodnja kamnitih materialov in asfaltnih mas
- opravljanje prevoznih in strojnih storitev
- nudenje družbene prehrane

Uporablja se za peči in kotle
od 4.000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

61000 LJUBLJANA, Opekarska 13
Tel.: 22-113, 20-641
Telex: 31 420 YU KIP

TOPLI

MONTAŽNI DIMNIK

Z GIBLJIVO

KISLODPORNO

OGNJESTALNO

ŠAMOTNO CEVJO

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine! Pri
gradnji svojega doma se posvetujte s strokov-
njaki Montažno industrijskega podjetja!

belokranjsko gradbeno podjetje **b e g r a d**

zadružna cesta 14

68340 Črnomelj

Izvršujemo vsa gradbena dela na visokih in nizkih gradnjah
Belokranjsko gradbeno podjetje
Bograd

GG POSTOJNA
— TOZD GOZDARSTVO
CERKNICA

pridobivanje lesa
gojenje gozdov
gozdarsko načrtovanje

GOZDNO GOSPODARSTVO POSTOJNA
TOZD »GOZDARSTVO SNEŽNIK«

Stari trg pri Ložu

- pridobivanje lesa
- gojenje gozdov
- gozdarsko načrtovanje

INDIVIDUALNA GRADNJA je lahko še cenejša, če uporabljate pravilne materiale
Uporabljajte naš novi izdelek
MONTAŽNO TRIPREKATNO GREZNICO
in prihranili boste denar in čas.

KAKO: Sporočite svoje želje nam ali trgovini z gradbenim materialom na vašem območju. Ponudili vam bomo več tipov montažnih triprekatnih greznic odvisno od števila oseb v gospodinjstvu.

IN KAJ MORATE STORITI SAMI?
Izkopljite jamo, betonirajte tla in vaše glavno delo je končano. Montaža je enostavna in hitra. Prihranek na ceni, času in delu je od 40 do 60 % v primerjavi s klasično izvedbo.

PROIZVAJAMO, PRODAJAMO, MONTIRAMO
Proizvodno gradbeno podjetje GRADNJA Zalec, Aškerčeva 4, tel. št. (063) 710-740, 710-783 710-782.

Enota: Proizvodnja in prodaja gradbenih materialov, Latkova vas pri Preboldu, tel. št. (063) 722-027.

Naše proizvode lahko kupite v vseh prodajalnah gradbenih materialov.

SEMENARSKI KOMBINAT **semenarna**
LJUBLJANA • GOSPODARSTVA CESTA 5 • JUGOSLAVIJA

TELEGRAM:
SEMENARNA LJUBLJANA
TELEFON: HC 20-241
DIREKTOR: 21-008
TEKOCI RACUN: 50101-001-152061
POŠTNI PREDAL: 508
TELEX: 51178

EXPORT
IMPORT

Semenarski kombinat Semenarna Ljubljana, Gosposvetska cesta 5 nudi v vseh svojih prodajalnah širom Slovenije kvalitetno priznana semena za polje in vrt ter cvetlične gomolje tulipanov, narcis, krokusov, hiacint in podobno.

Vsem borcem in udeležencem NOB čestita k 29. novembru, prazniku naše republike

TEL. 311-638 — BANCNA ZVEZA: LJUBLJANA ST. 50101-001-15416 P. P. 125 • TRUBARJEVA CESTA 27/I

SOZD »ABC« — POMURKA

TRGOVSKO — PROIZVODNO PODJETJE »MANUFAKTURA«
Ljubljana, Trubarjeva 27 priporoča nakup blaga v svojih poslovnih enotah:

- »Vrvarna« Ljubljana, Trubarjeva
- oddlek za gostinsko opremo, Wolfova 10 a
- poslovalnica št. 1 — »CICIBAN«, Ljubljana, Miklošičeva 22
- poslovalnica št. 2 — Ljubljana, Čopova 3
- poslovalnica št. 3 — Ljubljana, Ciril-Metodov trg 21
- poslovalnica št. 4 — Ljubljana-Moste, Rojčeva 18
- poslovalnica št. 5 — Ljubljana, Titova 18
- poslovalnica št. 6 — Ljubljana, Miklošičeva 15
- poslovalnica št. 7 — »BOUTIQUE« Ljubljana, Trubarjeva 11
- poslovalnica št. 8 — Škofja Loka, Titov trg 4/b
- poslovalnica št. 9 — Ljubljana, podhod Ajdovščina

Obiščite nas, zadovoljni boste!

Splošno gradbeno podjetje

»PRIMORJE«

Ajdovščina

gradi po najnovejši tehnologiji objekte visokih in nizkih gradenj, montažne mostove ter hidrogradbene objekte po naročilu, za trg ali po sistemu inženiring. Za potrebe naštetih gradenj, kakor tudi ločeno, po posebnem naročilu, izvaja vsa asfalterna dela.

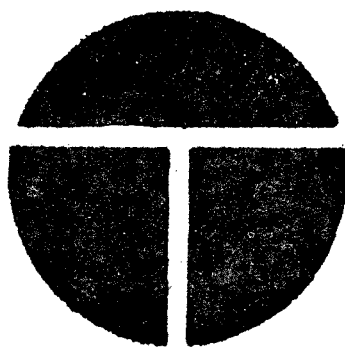
Ob dnevu republike iskrene čestitke delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

NOVO MESTO n. sol. o.

TELEFONI — direktor 21-483, komerciala 21-420, spl. služba in računovodstvo 21-489, tehnični sektor 21-273; ZIRO RACUN — 52100-600-10126 pri SDK Novo mesto; POŠTNI PREDAL 52

Izdeluje moško
in žensko
obutev.

TEKSTIL

TOZD

galant

n. sol. o.

Cesta v hrib 1
61210 Ljubljana-Šentvid
telefon: 51-688
telex: 31226 Yu Texlj
telegram: Galant Ljubljana-Šentvid
železniška postaja: Vižmarje
tekoči račun: SDK 50100-601-11240

industrijsko in montažno
podjetje za izolacije

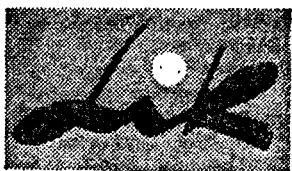
TERMIKA

Ljubljana, kamniška 25

Telefon: 061/315-477 • Telex: 31-263 YU TERMIZ

PROIZVODNJA: kamena volna Tervol — Perlit • stalno
plastični kiti • stalno elastični kiti • poliestrski elementi
za gradbeništvo in avtomobilsko industrijo

DEJAVNOSTI: izvajanje toplotnih, protipožarnih, antikoro-
zijskih in akustičnih izolacij • izvajanje investicijskih del
doma in v tujini

Podjetje za ekonomsko
propagando in publicistiko p. o.

Ljubljana, Trg VII. kongresa
ZKJ 3/I., tel. 310-957, 325-640

- projekti in oprema razstavnih prostorov na sejnih in razstavah
- projekti in izvedba notranje opreme
- projekti in izvedba svetlobnih napisov
- vsa črkoslikarska dela
- idejni osnutki in tisk prospektov, katalogov, poslovnih tiskovin in podobno
- komercialna, industrijska in turistična fotografija v vseh tehnikah

KMETIJSKA ZADRUGA METLIKA

kmetijska in vinogradniška
proizvodnja

Vinska klet — prodaja odprtih in vstekleničenih vin (metliška črnina) — kooperacija — proizvodno sodelovanje s kmeti — proizvodnja enodnevnih piščancev — mesarija — prodaja mesa na drobno in debelo trgovinska dejavnost: prodaja kmetijskega in gradbenega materiala.

EXPORT-IMPORT

Semesadike s. p. o.

61234 MENGEŠ

TELEFON: DOMŽALE (061) 72-217

TELEGRAMI: SEMESADIKE
MENGEŠ

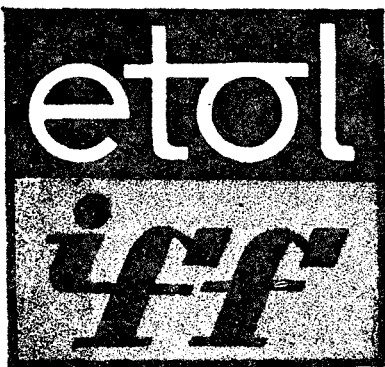
TEK. RAC. 50120-601-30325

- gojimo sadike za pogozdovanje
- zbiramo, dodeljujemo gozdna semena in okrasne storže

ETOL – IFF Celje

proizvaja

arome za alkoholno konditorsko
in brezalkoholno industrijo,
ter dišave za milno-kozmetično
industrijo

63001 CELJE
JUGOSLAVIJA

Ipavčeva ulica 18

Poštni predal 51

Telefon 25-110, 25-134, 25-145

Telex 33548 YU ETOL

Žiro rač. 50700-601-10168

VELETRGOVINA ADRIACOMMERCE

EXPORT IMPORT
KOPER, ULICA JLA 25 a

posreduje in sklepa posle izvoza in uvoza
v okviru naslednjih blagovnih skupin:

- cestna motorna vozila, deli, pribor in gume za motorna vozila
- les, lesni proizvodi in celuloza
- živina, perutnina, njihovi izdelki in polizdelki
- tekstil in tekstilne surovine
- barve, laki, kemikalije
- valjani in vlečeni proizvodi barvne in črne metalurgije
- kovinsko, predelovalno in tehnično blago
- kmetijski stroji in orodje
- elektrooprema, oprema za rudarstvo in gradbeništvo
- rude, metali, legure, nemetali
- oprema za ladjedelnice in luke
- blago široke potrošnje
- zastopanje tujih firm
- blagovna menjava v okviru tržškega in goriškega maloobmejnega prometa
- grosistična trgovina v okviru zunanjetrgovinskih blagovnih skupin

Poslovne enote in trgovine:

- Zagreb, Proleterskih brigada 222, tel. 513-705, 515-923
- Beograd, Lole Ribara 33, tel. 27-331
- Ljubljana, Celovška 268, tel. 58-789

ZA CENJENA NAROČILA IN USLUGE
SE VAM PRIPOROČAMO!

V rudarskem mestecu Banovići je bila šestega in sedmega novembra letos sklepna slovesnost proslavljanja tridesete obletnice mladinskega prostovoljnega dela in graditve proge Brčko-Banovići, prve delovne akcije jugoslovanske mladine.

Bil je to hkrati praznik, ki se lahko pohvali tudi z delovnim obelježjem, kakršnega že dolgo nismo beležili: na 16 zveznih mladinskih delovnih akcijah je delalo 336 brigad z 18.000 mladinkami in mladinci, na akcijah pa je bilo tudi 180 mladincev in mladink iz 27 držav vsega sveta!

Naših mladink in mladincev, ki jih prav delovne akcije, kot je v slavnostnem govoru poudaril predsednik zveznega izvršnega sveta Dje-mal Bjedić, navdihujejo s socialističnimi vrednotami. Pa tistih mladincev in mladink, ki bodo aktivni borci in organizatorji boja za razvoj socialističnega samoupravljanja in ki v vsem sledijo idejam skojevcev, članov Zveze komunistične mladine Jugoslavije, ki so pred vojno, med vojno in po vojni, s svojo revolucionarnostjo, junaštvom in delavnostjo pokazali, kako je treba živeti, delati in se bojevati za svobodo in napredek svoje domovine.

Nedolgo zatem, minuli teden, preberemo vest: zahvaljujoč podpori družbenopolitičnih organizacij in skupnosti, investitorjem in izvajalcem del, je mladim se enkrat izkazano zaupanje, zasluzili pa so si ga ne le s svojimi izrednimi rezultati na letošnjih mladinskih delovnih akcijah, ampak tudi z množičnim odzivom ljudskemu posojilu! Skoraj vsi mladi so vpisali posojilo za ceste, akcija »mladinski dinar« med mladimi, ki še ne delajo, pa je samo v Srbiji prinesla več kot tri milijone dinarjev.

Vest o nadaljevanju mladinske delovne akcije na avtocesti »Bratstvo in enotnost« je prišla iz Centra za mladinske delovne akcije pri republiškem odboru ZSM Srbije. Da gre tu za zvezno mladinsko delovno akcijo — čeprav tega podatka v vesti nismo zasledili — je povsem razumljivo. Mladinska delovna akcija, v kateri se bodo brigade menjavale vse do leta 1982 in ki bodo gradile ceste z imenom »Bratstvo in enot-

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

V OGLEDALU NAŠEGA ČASA

Cesta – simbol bratstva in enotnosti

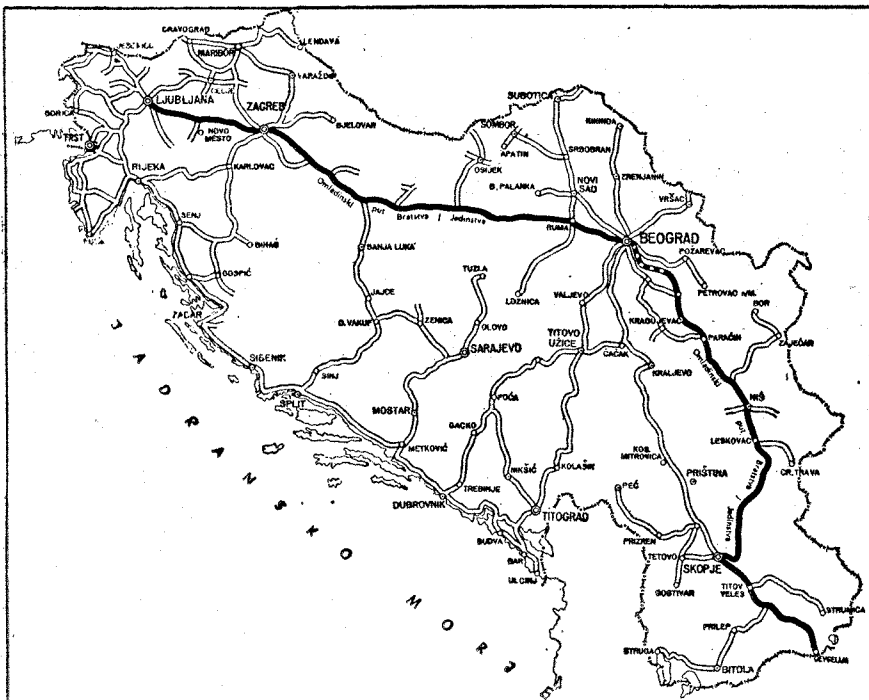
Junija prihodnje leto, po štirinajstih letih premora, se bo na avtocesti »Bratstvo in enotnost« nadaljevala mladinska delovna akcija

nost, ne more biti drugačna kot zvezna.

Se enkrat: za kaj pravzaprav gre? Vemo, da je bila izgradnja avtoceste »Bratstvo in enotnost« največji podvig v tridesetletni zgodovini mladinskega prostovoljnega dela. Več kot pol milijona mladink in mladincev je to najdaljšo prometno žilo, ki so jo gradili brigadirji — cesto, ki je povezala Ljubljano z Gevgelijo

— gradilo devet let! Delovna akcija se je začela aprila leta 1948, trajala pa je, neprekinjeno, do 20. oktobra leta 1963.

Junija prihodnje leto, po štirinajstih letih premora, se bo na avtocesti »Bratstvo in enotnost« mladinska delovna akcija nadaljevala in prav je, da se ob tem spomnimo njenih pionirskih dni, po marsičem neponovljivih!

Najdaljša prometna žila, ki so jo zgradili mladi brigadirji, je avtocesta »Bratstvo in enotnost«: povezala je Ljubljano z Gevgelijo

Ze leta 1948 do srede leta 1950 je bil zgrajen del avtoceste med Zagrebom in Beogradom, na VI. kongresu Ljudske mladine Jugoslavije pa so besede predsednika Tita ponovno spodbudile gradnjo, tokrat med Beogradom in Ljubljano ter Beogradom in Gevgelijo.

»Mi imamo nalogo za vas!« je takrat mladim delegatom dejal tovariš Tito. In avtocesto »Bratstvo in enotnost« med Ljubljano in Beogradom ter Beogradom in Gevgelijo je gradilo tudi mnogo mladih iz Slovenije.

»Mladinske delovne akcije pomenijo pravzaprav prenašanje tradicij in izkušenj narodnoosvobodilnega boja v sedanji čas, med mlado generacijo.« pravi Zdravko Krivina, nekdanji brigadir. »Pomenijo tovarštvo, borbost, hrabrost, pogum, seveda v smeri, ki je potrebna za mirno obdobje. Pomenijo tudi odrekanje marsičesa v korist skupnosti.«

Ali kot pravi reklo: »Vsi za enega, eden za vse!«

Tovariš Krivina se spominja tudi vrste primerov neverjetnega zanosa in pove samo enega izmed njih, povzeli pa smo ga iz knjižice »Tri desetletja mladinskih delovnih akcij«, ki jo je izdala republiška konferenca ZSM Slovenije.

»Bilo je leta 1949, ko je neurje uničilo nadse pomemben kamnolom pri Slavonski Orehovici. Vse proge in ceste so bile neprevozne. Komisija je ocenila, da bodo potrebni kar trije tedni, da bi vse to spravili v normalno stanje. A ena od vojaških enot — med graditelji avtomobilske ceste je bilo ta tri leta tudi 70.000 pripadnikov JLA — je usposobila kamnolom v komaj devetih dneh, delali pa so od treh zjutraj tja do polnoči.«

Mladina tudi tokrat ne bo izneverila!

Vzgaja in kali se na svetlih primerih SKOJ... Tiste mladinske organizacije, ki je narodnoosvobodilni boj dočakala s 30.000 člani in ki je v oboroženi revoluciji izgubila 100.000 deklet in fantov. Kje še živi narod, ki ima takšno mladino! In kot je bil SKOJ borbena šola revolucionarnih kadrov, je ZSMS — pobudnica in organizatorica mladinskih delovnih akcij — šola socialističnih vrednot. Šola socialističnih vrednot pa bo tudi mladinska delovna akcija, katere ime bo vtkano v ceste z imenom »Bratstvo in enotnost«.

MILENA STRAJNAR

Ivica Štanta pripoveduje

Mirenska mladina kljub nasilju ni klonila, v njihovih srcih pa je zrasla vera v končno zmago in osvoboditev izpod fašističnega jarma

»Bilo je 8. septembra 1943, ob kapitulaciji Italije.« se spominja tovarišica Ivica Štanta. »V sedanjem mirenskem obratu »Meblu-Jugovalpadanik« je bilo štiristo italijanskih vojakov-alpinistov. Partizani so jih ob kapitulaciji takoj razorožili. Poleg drugega orožja so dobili tudi top, ki je v poznejših dnevih odigral glavno vlogo pri zadrževanju Nemcev, glavni topničar pa je bil podoficer Napoli.«

»In kaj je bilo naslednji dan?«

»Spominjam se, da se je 9. septembra 1943 v spodnjem Mirnu zbrala mladina in se udeležila povorke. Leta je krenila iz Mirne preko Vrtojbe, Šempetra v Gorico. V Šempetru je govoril tovariš Jože Vilfan. Zaradi prihajajočih Nemcev se je kolona ob povratku razdelila v več delov. Eden izmed njih se je vračal mimo letališča na Rojahn. Italijanska vojska, kolikor jo je še ostalo, je bila v bližini letališča. Vojaki so na kolono streljali. Vse se je srečno končalo, le partizanska vdova Danica je bila ranjena v nogo.

Ta dogodek pravi, da mirenska mladina kljub nasilju ni klonila, v njihovih srcih pa je zrasla vera v končno zmago in osvoboditev izpod fašističnega jarma.

»Kapitulacija Italije torej ni pri-

nesla konec trpljenja... Kaj se je potem dogajalo?«

»Dne 10. septembra 1943 je sledila splošna mobilizacija. Ustanovljen je bil mirenski bataljon, ki je štel 120 do 150 borcev. Poveljeval mu je Dušan Faganeli, za komisarja pa je bil postavljen Gabrijel Moderc-Skrjanc. Poleg mirenskih fantov so bili vanj vključeni tudi nekateri interniranci, ki so se vrnili iz italijanskih taborišč. V okviru bataljona je delovala furlanska skupina, sestavljena iz italijanskih partizanov, in sicer pod imenom Garibaldinci (spoznati jih je bilo moč po kapah s ščitniki in rdečih rutah okrog vratu!).

Prvi napad je bataljon izvedel 12. septembra na letališču v Rojahn.

»Z delovanjem mirenskega bataljona se je gotovo pojavilo vprašanje, kako borci preskrbeti s hrano... Ste kaj pomagali pri tem?«

»Mirenska dekleta in žene so kuhinjo uredile v prostorih nekdanjega italijanskega vrtca, hrano pa so dobili od ljudi. Najnevarnejša je bila pot v Orehovlje, in kadar nam je kuharica ukazala, da moramo v Orehovlje po hrano, smo se kar zdrznili. Tako je bilo v tistih dneh, tudi zbiranje hrane za partizane je bilo nevarno za življenje.«

MIRJANA ZIGON

Pogovor o svobodi

Člani zgodovinskega krožka iz Osnovne šole dolomitskega odreda v Polhovem Gradcu smo obiskali tovarišico Marijo Rus ter jo povprašali o njenih doživetjih med narodnoosvobodilnem boju ter seveda, kako je doživela prvi dan svobode.

»Kje ste živeli med vojno in kako ste delovali proti okupatorju?«

»Med narodnoosvobodilnim bojem sem živela v Črnem vrhu nad Polhovim Gradcem. Takrat sem se pisala še Marija Dolenc. Prebivalci Črnega vrha smo še huje občutili okupacijo, saj nas je dobro utrjena italijansko-nemška meja ločila od Polhovega Gradca ter prometnih zvez z Ljubljano. Dolomiti so zelo hriboviti teren ter so primerni za partizanski način bojevanja. Do pomladi leta 1943 je na tem področju deloval dolomitski odred, kasneje pa so čez to ozemlje hodile mnoge brigade. Na Pasji ravni so bili že leta 1941 hudi boji z Nemci, ki jih je imela Poljanska četa in Cankarjev bataljon.

Po kapitulaciji Italije je bil v centru Črnega vrha poleg esesovske policije tudi belogardistična postojanka. Zato so domačini, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju, morali biti še bolj pazljivi, posebno pri čiščenju minskih polj ob meji — za prehod brigad in drugih partizanskih enot.

»Kako je bilo v Črnem vrhu nekaj dni pred osvoboditvijo?«

»Naše področje je bilo osvobojeno med zadnjimi, čutili pa smo, da so bili sovražniki zadnje dni preplašeni ter da so iz strahu pred narodnoosvobodilno vojsko v svojem terorju nekoliko popustili. Niso vedeli, kakšna bo njihova usoda. Postojanko so zapustili šele v noči med sedmim in osmim majem, tiho kot tatovi, prisilili pa so domačine, da so jim peljali »kramo«. Tudi jaz sem jim morala namesto invalidnega očeta s konji peljati proti Škofji Loki in Kranju. Tam se mi je posrečilo, da sem ušla z voza, čeprav sem vedela,

da bo očetu žal za konje. Nekaj ur sem prebila pri sorodnici v Kranju, nato pa sem se napotila peš proti domu.«

»Kje in kako ste doživeli prvi dan svobode?«

»Prvi dan svobode sem doživela, skoraj bi lahko rekla, kakor nekaj resničnega. Bil je lep pomladni dan, a vendar mnogo drugačen od prejšnjih pomladnih dni. Pri nas v Črnem vrhu smo ga morda doživeli še bolj živo kot v mestih, čeprav štirinajst dni po osvoboditvi ni bilo nobenega partizana naokrog. Pa vendar, občutili smo svobodo povsod! Zadihali smo svobodno in brez bojazni smo se zazrli v prihodnost, čeprav se nam v opustošeni domovini še ni obetalo posebno lepo življenje.«

»Kako ste se organizirali v kraju po osvoboditvi?«

»Kmalu po osvoboditvi smo se po hišah začeli zbirati aktivisti. Dogovarjali smo se, kako bomo tudi v naši vasi ustanovili prvi vaški odbor v svobodi. Članica tega odbora sem bila tudi jaz. Njegov predsednik je bil Jože Rus, oče mojega pokojnega moža. Posebno mladinci smo začeli z velikim navdušenjem prirejati mitinge. Najprej skupaj z brigadami, ki so prišle na naš teren, pozneje tudi sami. Z veseljem smo sprejemali domače partizane, ki so se vračali iz brigad ter z njimi obujali spomine na težavne dni boja in vojne.«

»Bi nam pred slovesom še kaj radi povedali?«

»Pionirji, želim vam čim več lepših doživetij, brez vojne in nasilja in da se s spoštovanjem spominjate žrtve za svobodo!« je še rekla tovarišica Marija Rus. In tiho nadaljevala: »Ne morem razumeti ljudi, ki ne znajo ceniti vrednosti svobode in tega, da lahko v miru ustvarjamo še lepše življenje.«

ZDENKA BOZNAJ
VALCI KORITNIK
JULIJ PLESTENJAK

TV-15 ZA MLADINO

Hvala vam, Debeljakova mama!

»Srce bi dala za to našo veliko stvar! Za domovino! Za svobodo!« ste rekli

Spet dolg, nikdar izpolnjena obljuba. Zdaj, ko ihte stojim ob krsti, zdaj šele se dodobra zavem, kako hitro minevajo mlada leta... In vendar se ne morem spomniti, koliko let je že minilo od tistega sončnega dne, ko sem sedela v prijetni Debeljakovi (Ljubicevi) kuhinji, s tisto večno spremljevalko, beležnico v roki.

Da, zdaj vem! Tedaj je mali Gregor junaško sedel v vozičku in hotel imeti babico samo zase. Jaz pa sem potovala v spominih s stricem tja po daljnji Afriki... Spominjam se, marsikaj ste mi povedali. Povedali ste tudi, kako je bilo tedaj na Slivnici... Hotela sem zapisati, pa ste dejali: »Ne zdaj! Drugič boš prišla! Kar kmalu! Vse bo do добра uredila v spominu in potem boš res imela marsikaj zapisati!«

Ob teh besedah ste se mehko nasmejnili in še vedno čutili, kako ste me, z materinsko roko, nežno potrpeli po rami.

In ko sem hotela z vso svojo neučakanostjo vendarle še kaj izvedeti, je postal vnuček lačen... Danes je Gregor že pravi fantič in Špelca se zna tako otroško lepo smejati. Da, le koliko let je že preteklo!

Zdaj sem spet tu, kot grešnik pred sodnikom in moj dolg bo ostal večno nepoplačan.

Besede ostajajo v grlu, neizgovorjene. Srce ne najde opravičila. Da nisem imela časa, tega ne smem reči. Kajti, vi ste vedno in povsod pa za vse imeli čas! Mnogo časa! Nežno, toplo besedo in zlato srce.

Zal, to plemenito srce se za nikogar več ne bo moglo razdajati.

Odhajam. S težko kepo v prsih, z

neprikritimi solzami v očeh. Dež obtožuje bipe po dežniku, srce ihti.

Zakaj je usoda tako kruta? Zakaj? Zakaj so se morali pretresljivi zvoki razlivati v daljave, v ta temna sivi jesenski mrak, prav za vas? Vam v slovo? Vam, ki bi še tako radi, z vso ljubeznijo in milino zapeli vnučkoma uspravanko za lahko noč...? Zakaj?

Še poslednjič mi pogled objame tisto hišico na gričku, vaš topli prijazni dom.

Pred menoj vstane vaša blaga podoba: Lep poletni dan je. Vnučka pestuje in se smeje. »Nič ne de! Ne skrbi! Srce bi dala za to našo veliko stvar! Za domovino! Za svobodo!« ste rekli takrat. »Tako lepo vam je! Kako srečna sem, da je tako!« Poljubljate dete v naročju in oči se vam leskečejo, ko rečete: »Tudi zanj so bile vse moje poti, napore, žrtve! Zato nič ne de, če nisi prišla prej!«

Nisem prišla prej in tudi potem nisem prišla. A vendar vem, da je vaše plemenito življenje brez peresa zapisalo čudovit roman, najlepšo pesem plemenitega življenja. Zato boste ostali v premnogih spominih kot svetel lik slovenske ženske in matere, ki je od rane mladosti sledila klicu srca, ki je bilo za vse dobre ljudi, za domovino.

»Hvala vam za vse, Debeljakova mama ali Ljubiceva Mici, kakor so vas še klicali!« Vem, da je to malo, pre malo, a sem nemočna. Toda — človek, ki je ljubil lepoto, bil vdan dobroti in poštenju pa življenju, zapisanem domovini, ne umrje nikdar! Spomin je tisti, ki živi in ki vedno znova oznanja življenje!

ALENKA TRONTELJ

KRAMLJANJE

Tovarišica Tina Zupančič iz Podhoste številka ena pri Dolenjskih Toplicah nam je pisala pismo z naslednjo vsebino:

»V imenu in na željo tovarišice Tilke Strniša iz Goriške vasi pri Mirni peči, ki se zdravi v novomeški bolnišnici, naj povem, kako iskreno jo je ganil obisk predstavnikov pionirskega odreda Osnovne šole Ivana Kovarčiča-Efenke iz Mirne peči.

To je dokaz, da pionirji poznajo in spoštujejo borce narodnoosvobodilnega boja iz svojega kraja. Vedo, da polagoma odhajajo, utrujeni od prehojene poti borbe, ječ in taborišč, utrujeni, ker niso klonili pred sovražnikom. Dati so vse za zmago, za novo domovino, za nove družbene odnose in za svobodo, v kateri raste novi rod s svobodnim pogledom v svetlo prihodnost.«

Pismu je bilo priloženo tudi pismo pionirjev in sporočena želja tovarišice Tilke, da bi pismo objavili v »TV-15 za mladino«.

In kaj so tovarišici Tilki pisali najmlajši iz Mirne peči? »Srčno vas pozdravljamo in

vam želimo skorajšnjega okrevanja. Zelo radi bi vas videli na naši pionirski konferenci, ki jo bomo imeli v sredo, ob osmi uri zjutraj. Prav radi bi slišali vaše pripovedovanje o težavnih dneh med narodnoosvobodilnim bojem. Velikokrat ste nam že prišli na pomoč in čudovito je bilo sodelovati z vami. Zelim, da bi bilo tako tudi v prihodnje. V volji je moč, tovarišica Tilka!«

Želja najmlajših iz Mirne peči in njihovih učiteljev, da bi se s tovarišico Tilko srečali še v tej lepi dolenjski jeseni, kot so zapisali ob koncu pisma, je tudi naša želja. Pa še nekaj bi radi povedali! Nič manj, kot smo se razveselili pozornosti, ki so jo pionirke in pionirji izkazali tovarišici Tilki Strniša iz Goriške vasi, smo se razveselili tudi njene želje, da to pismo objavimo na naši, mladinski strani.

Lepo pozdravljeni!

Milena

TV-15 ZA MLADINO

Po poteh Druge grupe odredov

V tihoto jesenskega gozda se je razlila pesem »Tam na Pugled gori«

Ideja se je rodila, ko smo učenci in učitelji Centra strokovnih šol iz Ljubljane v okviru športnega dne obiskali Osankarico in prizorišče poslednjega boja legendarnega Pohorskega bataljona. Pretresljive podobe, ki sta nam jih skozi pripoved oživila na Frankolovem tovariš Lajh in na Pohorju tovariš Ulrich, so nas vodile z mislimi k Drugi grupi odredov — saj so prav njeni borci tvorili del tistega udarnega jedra, po katerem je bataljon zaslovel in s svojim bojem prižgal baklo upora na Štajerskem, ki je nihče več ni mogel ugasiiti.

Sklep šolskega komiteja ZSMS je bil kratek in jedrnat, kot so to mladim neposrednim bodočim proizvajalcem spodobnosti: Gremo na Pugled in v brigado, ki nosi ime narodnega heroja Ljube Šercerja, lahko gredo vsi tisti mladinci, ki so dobri delavci in učenci ter vzorniki mladinci!

SOBOTA, 23. OKTOBRA 1976

Mrzlo megleno jutro. Redki mimoidoči, zaviti v plašče, so zvedavo opazovali tam na Rudniku, za Zagarjevo domacijo, kjer je bila že med vojno znana partizanska javka, skupino mladih, v pričakovanju pohoda veselo razporejenih, pohodnikov. Slišala so se povelja. Komandant Danilo in komisar Franci sta imela polno dela z opremljanjem brigade. Podelili smo orožje, slovesno, kot nekdaj med bojem. Malo zatem je kolona že krenila proti Orlam. Po poti je ostajala sled. Naši propagandisti so jo posuli z listki, po hišah in zidovih pa so viseli lepaki s pozivi na delo, na bratstvo in enotnost. Oglasila se je harmonika in v zaspano jutro je zaorila pesem »Hej, brigade«.

Pojoč in rahlo zasopli smo prišli do prvih hiš na Orlam, kar se začuje vzklik: »Trikrat hura za hišo 32«. Zadonelo je iz grl. Zdrenjali smo se do hiše, da vidimo, kaj se dogaja. Pred vrati je stala mamca, kot bi jo vzel iz partizanskih knjig. V zadregi je sklepala roke in se smehljala ter ponujala grozdje z vrta. S pravo partizansko natančnostjo smo ga razdelili. Preostanek je za rezervo, kot je rekel, naš intendant. Presenečen pa še ni bilo konec. Sredi vasi nas je čakal naš stari znanec Hinko Bratož-Okli, v spremstvu direktorja našega Centra. Oba smo vi-

harno pozdravili. Okli nas je popeljal na rob vasi in v mladostno vihanost se je zadržal ožnost, pa tudi ponos ob spominu na junake, na pragu Ljubljane in na pragu svobode.

POTEM SMO MOLČE ZDRSNILI V MEGLO PROTI URHU

Kot bi nas hotela zdramiti iz spominov na padle junake, se je pod Urhom oglasila harmonika in pojoč smo zavili k spomeniku, kjer nam je tovarišica Slavka Kastelčeva predstavila vso grozotno podobo tega kraja. S kratkim kulturnim programom smo počastili spomin na žrtve. Hladno je odjeknila častna salva. Spustili smo se po stopnicah. Borko je zaigral Kozaračko kolo. Zaplesali smo. Saj naši vrstniki niso umirali zato, da bi jokali, ampak zato, da bi peli in živeli v svobodi.

Pot proti Podlipoglavu se je vlekla. Zavili smo v hrib in se zagrizli v strmino proti Pugledu. Utrujenost je počasi začela lesti v noge in od napore za ripli obrazi so pričali, da je to za marsikoga prva izkušnja o naporih, kakšne so vsak dan predstajali naši borci. Po koloni je pripravalo povelje: »V popolni tišini naprej«. Slišal se je le šelest listja. Radovedni pogledi brigadirjev so begali po koloni, utaplajoči se v jesenskih barvah gozda. Še ena od mnogih nepozabnih slik s tega pohoda. Na prvem stražarskem mestu, na robu, nas je pozdravilo sonce. Spodaj se je skrivala Ljubljana v megli, mi pa smo veseli po premagani strmini krenili naprej.

Tam ob spomeniku nas je čakalo presenečenje. Mislili smo, da nas bo tu kdo pričakal in nam kaj povedal o slavnem Pugledu, pa nas je pričakala kar cela skupina borcev. Tovariši Risto, Medved, Ciril so nas sprejeli s pozdravom: »Smrt fašizmu« in po Pugledu je odjeknilo: »Svoboda narodu«. Pogledi so poromali po odlikovanjih, po junakih in človek kar verjeti ne more, da so ti, tako preprosti ljudje, junaki naše revolucije. Šele, ko slišiš kleno besedo, pripoved o bojih, dojameš, da je to res. Srečanje je bilo še prijetnejše, saj so bili naši mentorji Jože Simšič-Jelen, Vinko Klemenčič in Danilo Ružič, učitelji na našem Centru, njihovi

soborci. Po prisrčnem stisku rok je stekla beseda o Pugledu, herojih Druge grupe odredov, komandantu Stanetu.

V TIHOTO JESENSKEGA GOZDA SE JE RAZLILA PESEM »TAM NA PUGLED GORI«

Pohod smo nadaljevali skupaj z našimi gosti. Hiteli smo proti Grosupljem, kjer so nas že težko pričakovali mladinci, brigadirji Druge grupe odredov, taborniki in šolska mladina. Z majhno zamudo smo se postrojili pri spomeniku padlim borcem, proslave pa se je udeležil tudi narodni heroj Stane Semč-Daki, častni komandant naše brigade, viharo pozdravljen od vseh prisotnih. Po recitacijah, sklepnih besedi tovariša Janeza Zaleznika, direktorja Centra osnovnih šol, nam je spregovoril tudi tovariš Daki. Pozdravil je idejo pohodov po partizanskih poteh ter obljubil, da se nam bo pridružil tudi v prihodnje,

kar smo z navdušenim brigadirskim »hura« pozdravili.

Sledilo je srečanje ekip Grosuplja in Centra v malem nogometu in se nadaljevalo ob tabornem ognju na Koščakovem hribu s tovariškim srečanjem.

BIL JE TO DAN, KI GA NE BOMO NIKOLI POZABILI

Bila je to ena izmed akcij, načrtovanih in izvedenih s skupnimi močmi šolskega komiteja ZSMS na Centru strokovnih šol, osnovno organizacijo ZK, Aktiva ZRVS in učiteljskega zbora. Naj omenimo še nekatere športne dneve v Kumrovcu, Dražgošah, Begunjah, na Pohorju, pa pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« ter pohod brigade z imenom Ljube Šercerja za dan mladosti v Dolomite in na Vrhniko.

Tako pri nas razvijamo in negujemo revolucionarne tradicije.

ANA BOBNAR

Mladina iz brigade »Ljuba Šercerja« v tovariškem pomenku z borci narodnoosvobodilnega boja.

Foto: BRANE BOŽIČ

»Ste jih opazili na vrtu?« mi pravi. »Lani sem jih posadil; pa tiste na oknih in na terasi?«

Ni mi težko opaziti, da bi najraje ves čas govoril o rožah. Je že tako, da človek najraje govori o tistem, česar je v življenju najmanj imel. Na trenutke se mi dozdeva Mirko Vauda pri svojih petinosemdesetih letih precej utrujen. Petinosemdeset križev — pod vsakim je kos težke preizkušnje. Toda že v naslednjem trenutku se mi zdi, da vse to ni res. Iz njegovih besed ne veje občutek utrujenosti. Celo kanček šaljivosti je v njih. Toda tako je samo, kadar govori o rožah, o lepi pesmi pa o otrocih in mladini, ki jih je posvetil največji del svojega življenja.

Zdaj, ko sva z najinim pogovorom skoraj pri kraju, ko je sonce naredilo že dokajšen kos poti čez Slovenske gorice in ko je Mirko Vauda sedel za stari pianino, premlevam v sebi vse tisto, o čemer mi je pripovedoval. Okno v njegovi sobi je odprto in po Vukovskem dolu se do bližnjih hiš razliva pesem: Okoli hišice so same rožice...

PETI, MI JE VSE NA SVETU

Rekel mi je, da je bila njegova mladost pot rojenega proletarca, torej neizbežnega revolucionarja, čeprav si za tako priznanje nikoli ni prizadeval. Luč sveta je zagledal v Svetinjah pri Ormožu leta 1891. Sedemnajst let mu je bilo, ko je oče utonil v Muri. Mirko je spoštoval svojega očeta in je želel postati prav tako dober učitelj kot je bil on. Leta, ko se je mati sama ukvarjala z devetimi otroci, so ostala nepozabna. Njihovo življenje se je takrat imenovalo — revščina. Toda kljub vsemu je hotel Mirko peti. »Sem pevec,« je govoril, »in peti mi je vse na svetu.« Rad bi prišel v ljubljansko Opero, celo na Dunaj jo je mahnil, kjer bi ga sprejeli v pevski hram, če bi ne obveljala materina in stričeva zaveza: najprej doštudirati v Mariboru. Mladost je vendar tudi kljub vsemu norost!

Začelo se je leta 1909 na učiteljsku. Mirko je odklonil, da bi pel na poroki nemškega oficirja pesem, ki je žalila slovenski narodni ponos. Nadaljevalo se je tako, da je v vsem študentskem obdobju sodeloval pri organiziranih akcijah proti nemškimi izživalcem — študentom in meščanom, ob njihovih prireditvah.

Leta 1910 je nastopil prvo službeno mesto v Jarenini. Niti svoje postelje ni imel. Gostoval je zdaj pri eni pa spet pri drugi hiši, kar v ti-

PODOBE NAŠIH LJUDI

IZ ALBUMA PORTETOV

»Ti si boljševik«, so vpili

stih časih za učiteljstvo ni bilo nič nevsakdanjega. Leto dni kasneje je bil premeščen na šolo v Šmarjeto ob Pesnici. Tam in povsod drugod, kamor ga je kasneje zanesla pot, je ustanavljal pevske zbornice in najrazličnejša napredna društva. Ker se je boril proti ustanovitvi »sulferanjske« šole v Ruperčah in ker je bil sploh navdušen Slovenec, takratnim oblastem ni bil priljubljen.

»Dne 28. junija 1914 sem se udeležil velikega narodno sokolskega slavlja v Rušah,« se spominja Mirko Vauda. »Bilo je ob atentatu na avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda v Sarajevu. Sodeloval sem v skupinah, ki so trgale nemške zastave in lepake, pri čemer pa so nas žandarji fotografirali. Uspelo se mi je sicer iztrgati iz žandarmerijskega obroča pred železniško postajo in zbežati prek Pohorja v Pernico, toda že naslednji dan so me aretirali in odgnali v Maribor. Ostal sem zapisan med »politično osumljenimi« do leta 1944.«

Leta 1915 je moral štiriindvajsetletni Mirko obleči vojaško suknjo in jo po končani šoli »enoletnih prostovoljcev« mahitati k obrambnemu bataljonu v Trst. Pa se je tudi tam prav kmalu povezal s slovenskimi domoljubi. Ko so v vojaški komandi izvedeli za Mirkovo sodelovanje pri revolucionarni organizaciji Preporod in za njegov delež pri demonstracijah v Rušah, so ga iz podpornika degradirali v prostaka. Nekaj mesecev pozneje se je uspel s pomočjo narodnega delavca Miloša Štiberja rešiti vojaške suknje, in sicer z zdravniškim spričevalom.

Še isto leto se je v mariborskem Narodnem domu seznanil s takrat-

nim majorjem Rudolfom Maistrom in z vsemi takratnimi tihimi protiaustrijskimi zarotniki, ki so po prvi vojni pripravljali boj za osvoboditev severne Slovenije.

In potem so tu še spomini na prvo nedeljo novembra 1917, ko je bil v Jarenini organiziran prvi protiaustrijski shod. S pesmijo »Hej Slovani!« so Jareninčani pozdravili resolucijo, poslano na okrajno glavarstvo, ki je med drugim zahtevala: konec vojne, ustavitev vseh dajatev za vojno, slovenski jezik v vseh uradih in šolah, samostojno Slovenijo s severno mejo ob Muri...

NABIRALI SMO GLASOVE ZA JUGOSLAVIJO

»Takrat so drugič prišli po mene orožniki,« se spominja Mirko Vauda. Disciplinska preiskava, pa zaslišanja in obljube, da bo med prvimi visel na drogovi za obešence. Toda kljub tem je med prvimi stopil v boj za osvoboditev severne Slovenije. Bil je organizator straženja železniške proge Maribor—Sentilj, poročevalec, tajni zaupnik obmejnega poveljstva, tujski komisar oziroma plebiscitni delavec na Koroškem. To delo je opravljal za občine: Žrelec, Radiše, Medgorje (blizu Celovca). Vneto so nabirali glasove za Jugoslavijo. Vse to pa so kasneje nemške komisije prikrojile po svoje. In verjetno ni naključje, da si je Mirko Vauda s takratnim delom priboril spomenico borca za severno mejo.

Mislil, da se je kar nekako raznežil, ko je začel pripovedovati o obdobju svojega življenja po letu 1923. Vrnil se je v Šmarjeto — med učen-

»Kadar z mladino deliš dobro in slabo, je lahko pozabiti na marsikatero gorje,« pravi. Tretjič so ga odpeljali hlapci bana Natlačena na zaslišanje v Maribor.

»Ti si boljševik!« so vpili. »Izbili ti bomo iz glave tvoje slovenstvo, tvojo vneto za pravice viničarjev in kočarjev!«

Premestiti so ga nameravali v Makedonijo, toda takratni šolski upravitelj Mirko Vauda jih je prehitel z odločitvijo, da se bo odpovedal prosvetarski službi v takratnem režimu in bo odslej raje kmetoval. In res je med drugim ustanovil tudi društvo kmetijskih fantov in deklet, toda njegovo srce je še vedno ostajalo za katedrom, med otroško nepreračunljivostjo in iskrenostjo. Ostajalo je pri vsem tistem, za kar je pred leti dal njegov oče celo življenje.

»Obdobje vladavine bana Natlačena je pomenilo za mene obdobje strahovitih zasledovanj in ponižanj,« pravi Mirko Vauda. »In potem je nastopila okupacija. Že drugi petek v letu 1941 me je obiskal nemški okrožni komisar Toescher z gestapovci. Iskali so prepovedane knjige, ki sem jih le malo pred tem skril. Od takrat dalje sem doma živel kakor pripornik, do trenutka, ko so me odgnali v Meljske vojašnice — v zapor. Tam sem ustanovil moški pevski zbor, ki je bil v resnici nekakšen odbor Osvobodilne fronte. Še istega leta sem bil z družino izseljen, najprej v Stanovo in pozneje v Kragujevac. Duha v meni pa tudi to ni moglo ubiti. Kmalu sem se povezal z Osvobodilno fronto in NOB.«

Mirko Vauda se mnogih takratnih akcij še danes spominja. S tovarišem, ki je bil tri leta zaprt v Dachau, sta iz zaporov reševala na smrt in prisilno delo obsojene, uničevala sta pomembne vojaške akte, dokler vse to ni prišlo na uho okupatorskim plačancem. Smrtne obsodbe ga je rešila »dozdevna možganska kap«, zakar se je moral zahvaliti zavednim srbskim zdravnikom.

Toda po osvoboditvi Kragujevca je začel Mirko spet javno nastopati. Komponiral je in ustanavljal pevske zbornice. Postal je tudi častni član KUD Abrašević iz Kragujevca.

In danes? Pravi, da ima mirno vest, ker njegovo življenje ni bilo praznik in mu tudi dandanes ni. Čeprav je v poznojesenskih letih, noče biti »živ mrlič«. Še vedno dela, kjer se le čuti koristnega. Od vsega pa so ostali le spomini... in pesem.

SILVO TERŠEK

JOŽE VIDIC

(I)

SKOJJEVCI

V pomirno soparnih dneh pred drugo svetovno vojno se je na svetovni spopad pripravljala tudi jeseniška mladina. Jesenice, mesto železarjev, Jesenice, mesto na meji nacistične Nemčije in fašistične Italije, so bile plodno polje za rast dveh nasprotujočih si socialnih in političnih skupin. Petokolonci so peli hvalnice nacistični ideologiji in hvalili bojevitega in »vsemogočnega« Hitlerja. Klerikalci so z demagoškimi frazami in za njih značilno hinavščino zavajali ljudi, da je »vsaka oblast dana od bogov«. S tem so orali ledino za okupatorja in dušili misel na upor ter vzgajali ljudi v slepi pokorščini in milosti. Tako politika je rodila mnogo hudega. Petokolonci so javno kazali svojo privrženost Hitlerju: nosili so bele nogavice, klobuke z zelenimi trakovi, zelene obleke in podobno. Oblast se ni menila za te stvari. Buržoazni strankarski voditelji so počasi obrnili državno krmilo proti Berlinu. Policija je preganjala napredne rodoljube in se klanjala »višji rasi« sose-
sednje države.

Osrednja septembra leta 1937 je bil v hotelu Bellevue v Bohinju sestanek občinskih županov radovljanskega sreza. Vencelj Perko, župan občine Koroška Bela, član komunistične partije, je na sestanku ostro protestiral, ker oblast ničesar ne ukrene proti hitlerjevski propagandi pri nas. Predlagal je, da župani sprejmejo poseben sklep za odločen ukrep proti tem pojavom. Banski svetnik Ivan Jan iz Podhoma pa mu je odgovoril: »Nekateri nosijo bele nogavice, drugi pa rdeče kravatke.«

Perko je tudi protestiral proti ravnanju policije, ki je brez vzroka pretepala delavce.

V takšni socialno, nacionalno in politično razrvani družbi se je kovala za-

vest jeseniške mladine. Prihod tovariša Tita na čelo jugoslovanske komunistične partije in Ive Ribarja-Lole na čelo Zveze komunistične mladine Jugoslavije (SKOJ) je pomenil prelomnico v politiki vodilne delavske stranke. Nova politika komunistične partije, ki jo je začrtal tovariš Tito, je poudarjala pomen vzgoje mladih partijskih kadrov. Tudi razcvet skojevske organizacije na Jesenicah je posledica nove smeri.

Jeseniška mladina se je zbirala v Delavskem domu pri Jelenju. Da bi bi varni pred policijo in vohuni, ki so stikali za komunisti, so se shajali pod odrom v dvorani. Študijske krožke je vodil pisatelj Tone Čufar, ki je mladini bral dela ruskih klasikov, pa tudi svoja dela, ki so bila prežeta z revolucionarnimi idejami. Telovadna in športna društva, dramski krožki in druga napredna delavska združenja so bile oblike mladinskega dela.

Že v prvem letu vojne je jeseniška mladina hudo krvavela. Avgusta leta 1941 sta kot partizana padla Ferdo in Pavel Koren, septembra leta 1941 je bil na Koroški Beli kot talec ustreljen skojevec Karel Kraguljnik, januarja leta 1942 so bili v begunjskem zaporu obsojeni na smrt in ustreljeni skojevci: Stane Balanč, Stane Lah, Stane Rožič, Jože Zalokar, Kurt Okrožnik, Milan Ropret, Viktor Gregorač, Zofka Traven, Karel Kozjek, Tugomir Vidmar, instruktor SKOJ za Gorenjsko in Mimica Zupan.

Za zgodovinsko podobo o delovanju jeseniških skojevcev bi potrebovali globljo in temeljito študijo ter drugačno obliko pisanja. Namen te reportaže pa je iztrgal pozabi drobna in intimna življenja, pravzaprav spomine sorodnikov in sodelavcev padlih skojevcev. Z jese-

niškimi skojevci bomo hodili leto dni po trnovi poti, ki je epopeja trpljenja in narodnega ponosa.

SPOMINI NA FERDA KORENA, SEKRETARJA JESENIŠKIH SKOJEVCEV

Ferdo Koren je padel zelo mlad, star komaj dvajset let. Rojen je bil 6. novembra 1920 na Jesenicah. Njegova mama je Jeseničanka, oče pa je bil iz Sent Jakoba na Koroškem. Oče je bil delavski zaupnik v železarnih, mama pa predsednica delavskih žena in deklet na Jesenicah. V družinskem krogu so bili na dnevnem redu pogovori o delavskih pravicah, o boljšem družbenem sistemu, o boljšem življenju za vse ljudi. Ferdo je že v družinskem okolju dozoreval v revolucionarja.

Ko je Ferdo obiskoval drugi razred meščanske šole na Jesenicah, je profesor poklical njegovo mamo in ji rekel: »Recite sinu, naj ne piše več takih nalog,« in pokazal mami šolsko nalogo, v kateri je Ferdo pisal o delavskih pravicah, o zatiranju in izkoriščanju delavcev.

Nekega dne je Ferdo doma rekel: »Mama, v šolo ne grem več, pa če se jeziš ali ne.« To je bil konec spora s profesorji v meščanski šoli.

Morda bi kdo pomislil, da se Ferdo ni hotel učiti. Ferdova sestra Dana se spominja, da je Ferdo veliko bral in se učil. Mnogo noči je prebedel ob knjigah. Najrajši je bral marksistično literaturo, ki so mu jo skrivaj posojali starejši komunisti.

Ferdo se je v konzumu pri Jelenju izučil za trgovskega pomočnika. Želel se je zaposliti v tovarniški trgovini, Kašti. Že prvo jutro ga je poklical šef in vprašal: »Kje si se izučil za trgovca?« »V konzumu,« je odgovoril Ferdo. »Aha, pri »rdečih« si se učil, kajne?« je cinično zagodrnjal šef. »Za take pri nas ni prostora.« Ferdo so odpustili, ker je bil že zaznamovan kot somišljenik »rdečih«. Čez čas se je zaposlil kot delavec v železarni.

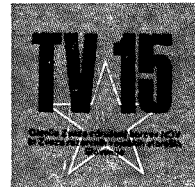
Nekega večera se je pri Korenovih oglašil Jesih, komandir javniške žandarmerije. »Ali veste, kje se potika vaš sin Ferdo vsak večer?« je vprašal Jesih očeta. »Kaj jaz vem, kod hodi, saj

je vendar mlad,« je nejevoljno odgovoril oče. Zandar pa se ni dal kar tako odgnati. »Vaš sin je pri rdečih. Komunist je. Z njimi se skrivaj shaja.« To je bila že resnejša obtožba.

»Bežte, bežte, kdo vas je tako hudo potegnil za nos,« se ni dal ugnati oče.

Leta preizkušnje in prvo razočaranje je Ferdo doživel, ko je hotel oditi v Španijo. Vsak dan je bral novice iz Španije, ko pa so prvi Jeseničani zapustili domove in odpotovali, je tudi sam sklenil oditi. V mladostni vnemi je verjel, da organizacija odlično deluje, da so širom po Evropi postavljene zanesljive javke. Pa ni bilo tako, Ferdo je ilegalno prekoračil državno mejo, toda že na koroški strani ni več vedel, kam naj se obrne. Slavko Federle je obvestil Korenove: »Vaš sin Ferdo je v Podrožci. Odpotovati hoče v Španijo, a ni prave zveze. Pojdite ponj in ga pripeljite nazaj.«

Se nadaljuje

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERŠEK

Novinarji: NEVA MUŽIČ, ANDREJ SKALERIC,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Uprava in naročniški oddelk »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoci račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 140 dinarjev, za inozemstvo 160 dinarjev, posamezna številka v prosti prodaji 3 dinarje

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in kliseji: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35